MEUTIA

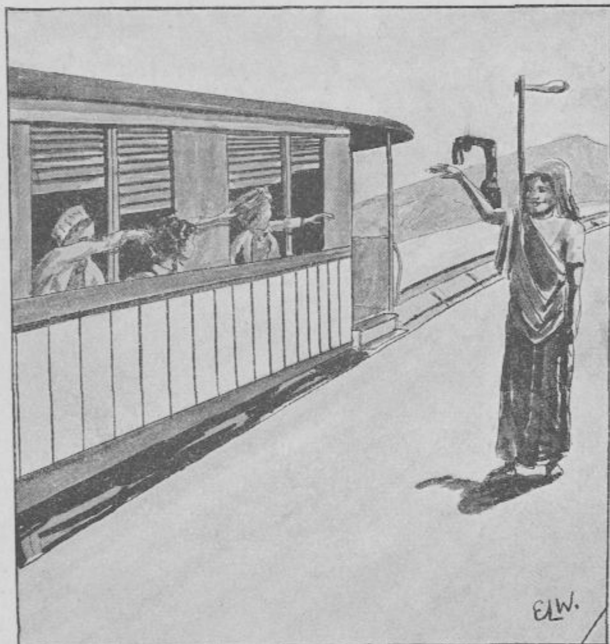
(SEUNAMBAT LHÈE SABOH NANG)

GEURIKA LÉ

L. DE VRIES

NGON

HADJI ABOEBAKAR

DJEUMBA KEUDOEA

GEUPEUTEUBIET LÉ J. B. WOLTERS
GRONINGEN – DEN HAAG – BATAVIA – 1932
Gang Scott 5

BIBLIOTHEEK KITLV
0214 4200

MEUTIA

(SEUNAMBAT LHÈE SABOH NANG)

GEURIKA LÉ

L. DE VRIES

NGON

HADJI ABOEBAKAR

DJEUMBA KEUDOEA

GEUPEUTEUBIET LÉ
J. B. WOLTERS' UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ N.V.
GRONINGEN – DEN HAAG – BATAVIA – 1932
Gang Scott 5

BOEKDRUKKERIJ VAN J. B. WOLTERS

1. Rakan njang djeuheut.

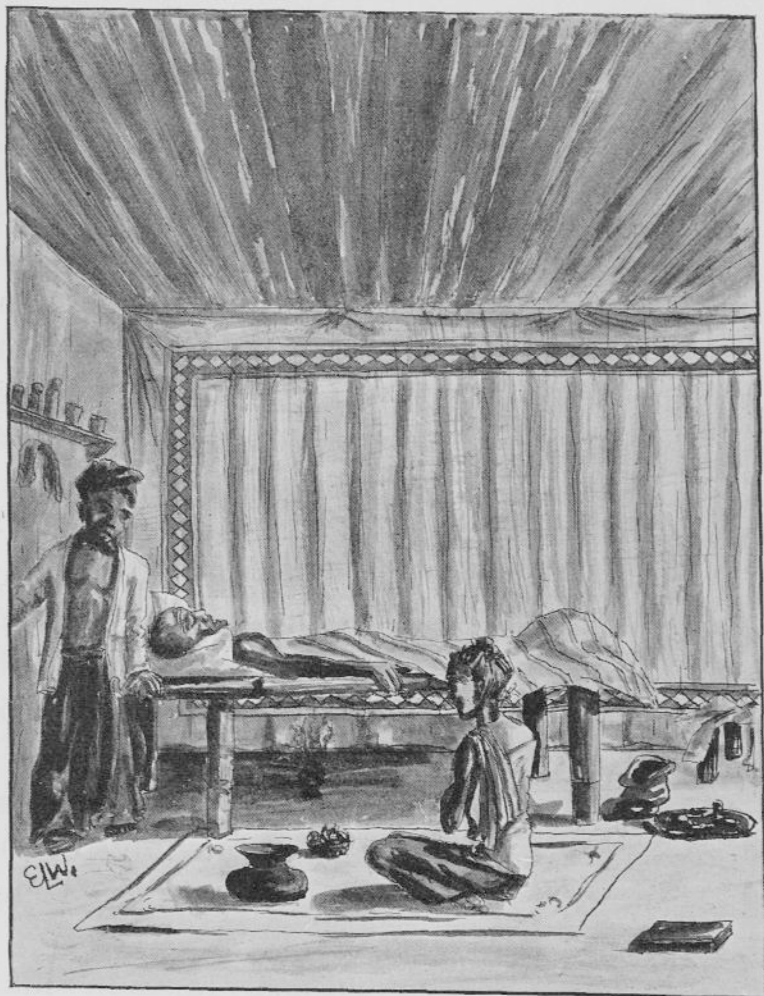
Tō' ba' wa'tèe kira pangkaj 'oh habéh thōn Nja' Bintang pi goendah. Djikalon meuneukat le that sriet. Oetang njang djimeudjandji padoempat pi ka rab tō' tanggōh. Na njang padoempadoem go ka geutoenggèe. Dalam ba' njan bala pi teuka meuteutimpa. Meuneugoë thōn njan hana djeuet padé. Doea boh keubeue njang geupoemawaih pi ka maté. Saboh djikab lé rimoeeng. Saboh treu' keunong peunjakét.

Nja' Bintang makén meutamah goendah. Djiwoë oeroemoh, djikalon ajahdji lam tika. Dji'eu ma pi ka pidjoeet. Gobnjan ka doea oeroë hana mangat badan. Toebōhgeu ho tréb ho awōih leugat. Keureuna atégeu hana seunang. Dawō' teu'ingat keu peurangeuj aneu'geu njan.

Teukalon haj njan até Nja' Bintang pi makén meutamah rangoë. Dalam soesah njan djitrōnkeu diroemoh. Djidja' leugat ba' rakan. Djikeumeung dja' toeeng pakat.

Lagèe oelōn kheun boenoë, rakandji njan bandoem oereueng djeuheut. Teuntèe mantong nasihat njang djibri njan kon nasihat njang djroh.

„Tapieb tjandoe sigo hiroeb," kheun rakandji

njan. ,,Tatjikeu ngieng, meuhat gadoh soesah gata njan.''

Nja' Bintang han djidjinoh. Hana haro' djipieb

tjandoe. Meung bèe mantong han é' djitjōm. Sabab njan seu'ōt Nja' Bintang:

,,Peue roë tapeugah njang kon-kon. Tjandoe? Gob kheun: Oereueng meutjandoe binasa badan.''

,,Bè' tapeudeungo,'' kheun rakandji. ,,Njan narit ngon peukija mantong. Lōn ka doea thōn ngon njoë lōn meutjandoe, hana lagoë binasa badan? Njang na, meutamah mangat ngon tjatjang. Kon lōn peugah, takalon keudroë. Pakri ban badan lōn, seureuloë atawa han?''

Rakandji njan djimeusoelét. Njang keubit barō doea lhèe oeroë djipieb tjandoe. Meung njan pi ka séb sangséng. Han djitoeho mita pèng ngon bloë tjandoe. Sabab tjandoe meuhaj silagoëna. Djinoë djipadan moemadat Nja' Bintang. Mangat 'oh djitém, teuntèe djih pi meuteumeung tjit sigo hiroeb. Njankeu djeuet djipeukarat lagèe raja.

,,Ta'oedjoë sigo. Meung kon seunang lheueh tapieb tjandoe, bè' tahej lōn rakan gata. Kon meung badan mangat, boe-boe meurasa tapadjōh,'' kheun sahbat njang djeuheut njan dji'oelang-oelang.

Akhé doedoë rōhkeu djipatéh ban kheun rakan. Keubit njo mangat rasa badandji lheueh djipieb njan. Atédji keumang ngon seu'oe. Sigala njang soesah toewo bandoem.

---

2. Tjandoe.

I.

Akhé dōnja koereueng toeah,
Soh meunasah djeueb-djeueb sagoë.
Njang na ramè tjit doea pat,
Djambō madat, geulanggang tadjoë.
(Akeubarōn Karim.)

Tapi rasa hajeue njan bagaih meutoeka. Oelèedji brat. Matadji leuboej. Dji'éh si'oeroë soentō'. 'Oh ban djaga niba' teungeut njan badandji pi bron ngon leumoh.

„Tatji pieb sigo treu'!" kheun lom rakandji njan. „Meuhat gadoh bronteu njan. Njeum badan pi mangat keulaï."

Lam até rakan njan: Wa'tèe Nja' Bintang ka djimoemadat, teuntèe djih hana pajah bloë tjandoe lé. Meuharab meuteumèe niba' Nja' Bintang. Niba' sahbatdji njang that djipoedjoë sabab moerah até ngon geumaséh.

„Tatji pieb, po nja' haj! Euntreu' tatimpla' lōn, meung kon ban lōn kheun," djipeukarat lom lé rakandji njan.

Ban djipieb njang keudoea go njan, Nja' Bintang pi djeuet teugian. Han é' djitheun lé meung

tan tjandoe. Seumeungeublé ngon krōt-kreuet ban saboh badan. Wat pi tan lé keumeung moeboeet.

Padoem masa doedoë niba' njan Nja' Bintang pi djeuetkeu banggi. Lampōih ngon oemong njang na doea boh tipè' treu' pi rōh djipeudoee' lam gala ngon bloë madat. Djeueb malam meukoewien ateueh pagoe keudè ngon go tjandoe di babah. Rakandji njang djikheun seutia njan pi sabé na teuka dja' poemeungon. Teugoh keu djih han djeuet han ba' na tjandoe sigo pieb. Keu tanda meulia ba' Nja' Bintang.

Phōn-phōn ma ngon koedji hana geutoepeue sagaj keu haj njan. Geusarab lé Dapo Soenoë, Nja' Bintang goendah até sabab roegoë. Deuih geu'eu ba' ie moekadji njang reudom. Badandji pi makén awōih. Sabab njan Dapo Soenoë geuwotkeu kandji keu aneu'geu njan. Saré geupeugèt peunadjōh njang mangat-mangat. Na teumbōn teuma boh atégeu njan. Tapi bè' 'an djipadjōh, meung djitjoekèh pi tan lé Nja' Bintang.

,,Peue sakét aneu' lōn? Ada' han, pakon hana mangat djipoemadjōh?" kheun Dapo Soenoë, wa'tèe geukalon Nja' Bintang hana meuheut

sapeue. Sabab njan oeba' tabib njang teuka dja' peu'oebat lakoëgeu, geujoee peu'oebat lom Nja' Bintang. Tapi oebat keu Nja' Bintang pi teuntèe hana sakon goena. Nja' Bintang sakét dalam. Badandji ka djipeuroesa' binasa lé tjandoe.

---

3. Tjandoe.

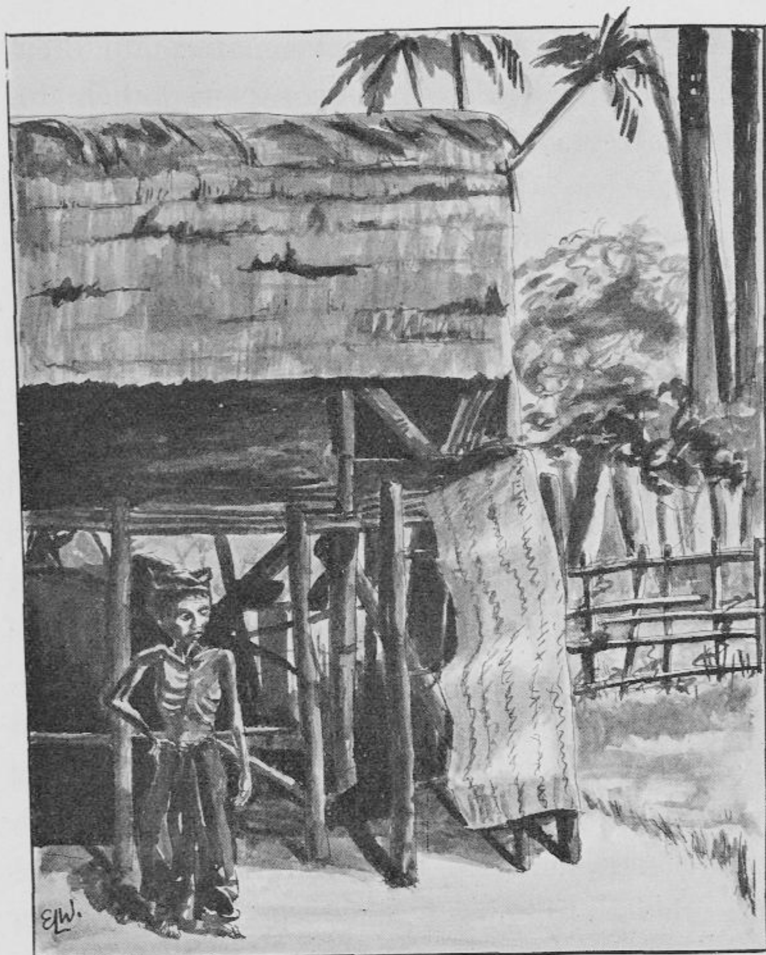
II.

Lawét lawan teuma doedoë rahsia njan pi teuboeka. Oeba' ma koedji ka meuthèe: Nja' Bintang ka djimeutjandoe!

Teuntèe geutanjoë bandoem pi tatoe'oh kira-kira, pakri ban teukeudjōt ma koedji 'oh geudeungo haba njan. Aneu'geu njang that geusajang ka djeuetkeu banggi!

Ba' piha' that teukeupa' sèedaga njang teungoh sakét njan pi makén that nadeu'a. Malam Djeumeu'at sèedaga njan pi habéh oemoe. Maté apōn ngon poetōih asa. Geutinggaj peuroemohgeu njang that geusajang ngon aneu'geu njang that geugaséh.

Teuninggaj oereueng tjhi'dji njan hana sapeue

areuta njang seulamat. Bandoem teureuban lagèe asab djipōt lé angèn.

Loeeng ngon boëh pèng djinoë ka doea. La'én niba' djoedi meutamah tjandoe. Pèng tamong

hana sagaj. Njang na teubiet simata-mata. Peusaka oereueng tjhi' seun-seun sapeue habéh djipoebloë. Roemoh njang raja njan pi rōh geulanggéh [1]) lé Nja' Moet keu oetang. Phōn masa njankeu roemoh raja njan srōt lam djaroë Nja' Moet.

Padoem thōn lheueh niba' njan Dapo Soenoë njang kaja njan pi djeuetkeu oereueng gasien. Hana areuta lé sapeue, la'én niba' saboh djambō njang lagèe eumpoeng kamèng. Sinankeu geudoee' doea ngon aneu'geu.

Jōh njan Nja' Bintang hana tatoeri lé. Badandji pidjoeet, tinggaj toeleueng ngon koelét. Roemandji lagèe roeman oereueng njang ka toeha. Koelét moeka lajèe, thō ngon krōt-krōt. Roepa njang poetjat ngon bibi hidjō sang lagèe oereueng ka sakét meurana. Matadji lhō' ngon ie mata meudjeuen-djeuen sabé. Djan djidja', meu'apit-apit. Beutéhdji njang lagèe gaki mano' sang rab pataih wa'tèe djidja' njan. Djaroëdji jo meutō-tō 'oh djikeumeung mat baranggapeue. Djipeuteubiet narit sang pajah that. Njanpi

---

[1]) geulanggéh = geutheun, geutjo' keu oetang.

dji'iréng lé batō' meugrè-grè. Sajang Nja' Bintang ka djeuetkeu oempeuen tjandoe!

Han djeuet geukalon lé Dapo Soenoë aneu'geu njan. Hana geusangka-sangka aneu'geu njang djroh dilèe, djinoë tō' ba' meunan bagoë.

---

4. 'Oeet roedja.

Banggi Bintang njan han djeuet koereueng tjandoe. Tapi pèng hana meung sikeueh ngon bloë tjandoe njan. Bit pi Dapo Soenoë na geumeugoë batjoet, meung keu padjōh hana séb. Peue lom ngon bloë apioen keu Nja' Bintang.

Nja' Bintang kakeu alōh-alah. Djidoee' han mangat, dji'éh han teungeut. That teugoë-goë keu tjandoe. Teugian tan ngon peusa. Peuraseuendji jōh njan hana oebah oereueng poengo. Meudjan djigoelé ateueh aleue. Meudjan djidoee' djitoempang oelèe. Meudjan djimoë, meudjan djikhém. Teukadang djidja'-dja' ban saboh roemoh. Sira djiwa-wa ngon djitjōm-tjōm go tjandoe njang ka apa' njan.

Teulheueh sigo hè' njang moemeunan djidoee' teuma. Go tjandoe njang djigapiet-gapiet njan

djireundam lam-ie. Djikeumeung djéb ie njang moebèe bangoë njan.

Jōh njan teungieng roedja brō' saboh goempie. Dilèe roedja njan ngon sampōh go, masa Nja' Bintang mantong é' djibloë tjandoe. Saré teuseungèh djitjo'keu roedja brō' njan. Lheueh djiboeliet-boeliet leugat dji'oeet. Lagèe oereueng sakét 'oeet ma'djoen, meunankeu oelah Nja' Bintang 'oeet roedja njan. Ie seuneurah go pi djidjéb seun siteugō'. Mangat bè' oee ba' 'oeet roedja. Meunankeu ba' da' habéh dji 'oeet ban saboh geunoempie raja.

„Seungam that!" kheun banggi Bintang saré djipeureubah droë ateueh aleue.

Dalam ba' njan teudeungo soe oereueng keuto' pintō.

„Soë njan?" tanjong banggi Bintang ngon soe lam reukoeeng.

„Kèe," seu'ōt oereueng teuka njan.

Teulheueh djiboeka pintō lé banggi Bintang, oereueng njan pi djitamong leugat oedalam. Oereueng njan sidroë aneu' moeda. Nandji si Nagō. Si Nagō njan sidroë niba' rakan Nja' Bintang. Njanpi banggi tjit. Saban sangséng ngon

Nja' Bintang. Ka padoem oeroë soentō' han tom djitjōm bèe tjandoe. Seumeungeub djara' sidjaroë.

,,Di kèe han é' koetheun lé, Nja' Bintang,'' marit rakandji njan lheueh djitimpōh dikeue Nja Bintang. ,,Pakri na daja niba'gata? Han é' ta'ilah keu droëkoe meung sigo pieb? Meungnjo han kèe njoë ka djadèh maté.''

,,Pat koetoeeng rakan meutoeah!,'' seu'ōt Nja' Bintang. ,,Kèe ngon gata sabé padra. Amankeu poetōih asa siseun njoë. Han koetoeho goeliga pèng ngon bloë tjandoe. Ngon poepoeléh apōn koekréh-kréhkeu è' tjandoe njang meukeumat-keumat ba' go. Njankeu njang koemoee' ngon ranoeb atawa koesrieb ngon dhōj bakōng lam padoem oeroë njoë. Asaj meung ka é' gadoh teugian. Djinoë go njan pi ka gléh. Ka koereundam lam ie si'at njoë. Njan leupeue ie njan na tinggaj batjoet treu'. Tadjébkeu lé gata seuhkoe njan! Na poeléh batjoet niba' teugian.''

5. Tjeumeutjoee.

I.

Ba' ie raja bè' tabōh eumpéh,
Ba' ie taré' bè' tatheun boebèe.
Bè tameurakan ngon sipaléh,
Areuta habéh geutanjoë malèe.
(Bidjèh II.)

Teuma ie njan pi djidjéb lé si Nagō.

Tapi kon poeléh teugian. Makén meutamah teulindan keu tjandoe njan. Si Nagō beulisah kon boebarang. Badandji gataj, oelèedji pi brat. Ie mata ta'eu ilé meulèh-lèh. Lom ngon ie babah meureudjeuen-reudjeuen. Meuheut raja keu tjandoe.

Koetika njan teubietkeu pakat brō' ba' si Nagō.

„Niba' kèe na saboh padan," kheundji oeba' Nja' Bintang. Saré djikheun njan matadji sōseue. Djitakōt salèh na oereueng njang deungo naritdji njan. Njang djikeumeueng peugah njan saboh rahsia. Han djeuet teuboeka sagaj rahsia njan.

'Oh ka djingieng keudéh keunoë hana meung sidroë manoesia, barōkeu djipeutoë babahdji oeba' geuloenjoeeng Nja' Bintang. Saré djisaih meunoë ragam:

,,Tadja' tjoee keubeue Pang Samat. Boenoë na koedeungo angèn: Si'at njoë Pang Samat hana digampōng. Ka leupaih geudja' keumoendjōng oeba' adoëgeu maté. Keubeuegeu njan moedah tatjoee. Keureuna weue toë rimba. Djeuet tapoeba leugat lam rimba njan. Tadja' poebloë oegampōng la'én. Mangat na pèng ngon bloë tjandoe. Meuhat hana soë toepeue."

Njang keubit tan roë na teusréh lam até Nja' Bintang keumeung tjeumeutjoee. Diphōn tjoetdji kon, han tom na djipoeboeet meunan. Bit pi na tjit djitjeumeutjo', areuta oereueng tjhi'. Njang areuta gob han tom djimat. Teutapi ba' piha' han é' djiba lé rasa toebōh 'oh tan tjandoe, sipheuet njang gèt njan pi meutoeka. Keubadjikan bandoem teutōb. Djinoë hana sapeue leumah lé la'én niba' tjandoe. Tjandoekeu njang han djeuet han ba' na!

Nja' Bintang pi djipeunjo ban kheun rakan.

Ba' wa'tèe njan malam ka djoela. Dapo Soenoë hana diroemoh. Gobnjan ka leupaih geudja' toeeng oepah moentèe oegampōng la'én. Boeleuen tjit ban lami djiteubiet. Sidéh sinoë goh lom gèt bandrang. Mantong seupōt ngon boebajang ba'

kajèe, njang timoh silingka djambō Dapo Soenoë njan.

Teulheueh djimeukeumaih bandoea banggi njan pi djipeudja'keu meunoeeb-meunoeeb rèt lam pado'. Djipeukeue leugat oeblang oeba' weue keubeue Pang Samat.

---

6. Tjeumeutjoee.

II.

Diteungoh rèt Nja' Bintang teukeudjōt sabab djilinteueng lé oeleue. Sroej boelèe roemadji jōh masa njan.

„Alamat hana gèt," kheun Nja' Bintang ba' si Nagō. „Teuntèe na peue mara meusoegang. Rakan, dja' lèh tariwang!"

Nja' Bintang meunjeum teumakōt. Atédji hana that boelat lé keumeung dja' tjeumeutjoee. Dalam ba' njan kheun si Nagō:

„Gata le peue pantang. Hana moepeue-peue tatakōt. Oeleue djidja' keudroë, takheun djilinteueng langkah gata. Njankeu sabab gata kot raseuki."

Nja' Bintang djipeukreueh lom atédji. Moepinteut-pinteut djiseutètkeu dilikōt rakandji njan, njang poeba djih ladjoe keudéh oeba' weue keubeue Pang Samat.

Weue njan teudong dibinèh rimba. Meungklèh niba' weue njang la'én-la'én. Seungoee raja ba' teumpat njan. Peue lom teungoh malam. Salang oeroë djareueng gob teuka keunan.

Jōh njan oedjeuen djitōh moeprèt-prèt. Angènpi djipōt sibarèe-barèe. Sidjoee' meusra trōih lam toeleueng.

Bandoea banggi njan teudong dileuen weue. Sigo treu' Nja' Bintang teuka teumakōt. Siseun njan leubèh niba' njang ka. Toebōhdji jo meugamgam lagèe oereueng sidjoee' seu'oeem. Sabab dimatadji deuih roepa ajahdji njang ka tanlé. Teudong sira geumoë dikeue Nja' Bintang. Saré geukheun:

„Haj, aneu'! Meusampé koemoepajah keu kah. Niba' tan koepeuna. Niba' tjoet koepeuraja. Seulandjō njoë beunalah, kakeumeung peu'ajéb oelōn njang ka lam djeurat? Riwang, boh até! Ka moemada kapoeboeet moepeuséd diphōn moeda kon. Pakon kah toewo keu Toehan? Katém

djipoewahwoë lé hawa nabsoe, djipeudaja lé iblih tjoëtan!"

Sang draih narit njan teudeungo oeba' Nja' Bintang. Nja' Bintang djigra' oelèe niba' djiteukoej. Roepa oereueng tjhi'dji njan hana deuih lé. Ba' teumpat njan teungieng boeleuen boebé tjapah. Teutapi reudom. La'sana roeman oereueng keumeung moë. Tréb-tréb siseun meusoe djampō' ditjōng ba' trieng. Njanpi meu'alōn-alōn. É' weueh soë njang deungo.

„Rakan, kèe koeriwang!" seulandjō teubiet narit lam babah Nja' Bintang.

„Kariwang?" seu'ōt si Nagō. „'Oh trōih keunoë ba' pintō weue? Kah poengo, Nja' Bintang. Kah geusoeen lagèe pidjét. Keu soë katakōt? Po keubeue hana sinoë."

---

7. Tjeumeutjoee.

III.

Até Nja' Bintang ka meutjabeueng. Alèh djadèh djitjeumeutjoee, alèh han. Tapi si Nagō, njang ka siteungoh iblih, hana djipijōh djipoe-

madan. Hingga akhé doedoe rōhkeu moebalé' teuma até Nja' Bintang oeba' tjeumeutjoee.

Bagaih-bagaih djiboekakeu neurō' weue. Saboh keubeue agam meureugōh djihoee oeloea. Leugat djipoeba rèt lam rimba tasa'-tasé'.

Rèt lam oeteuen njang seungoee njan meuseuké silagoëna. La'én niba' pitjé' peunoh doeroë ngon rangkheuem. Meudjan-djan rèt njan tjot lom ngon tjoeram. Meudjan-djan sidjot seureuta djla. Kadang-kadang rōh lam paja. Njan pi srob trō' 'èt keu'ieng. Doemnan meusakét rèt njan.

Koekoee' mano' siseun trōihkeu djihila keubeue njan oebinèh kroeeng. Djinoë leubèh meuseuké lom. Keubeue njan djikeumeung peudjeumeurang oemeurandéh. Tapi binatang njan ka séb hè'. Nja' Bintang han é' djitaré' lé. Keubeue njan ka djimeulagèe.

„Ka seunoeet, Nagō!" kheun Nja' Bintang. „Han é' koetaré' lé. Keubeue tjilaka njoë kreueh that idōng."

Tjeudrie! Tjeudrie! djipoh lé si Nagō.

„Ka paloë haj keubeue njoë!" kli' Nja' Bintang.

Teungoh kawa'-kawō' njan teudeungo soe oereueng geureuhèm. Sidroë oereueng agam raja

panjang peurab keunan. Njankeu Pang Samat!

Po keubeue njan geudja' seumeutèt. Boenoë ban geuwoë niba' keumoendjōng Pang Samat hana mangat até. Geusinggah sidjamong oeba' weue keubeue. Tapi 'oh trōih keunan geu'eu keubeue agam ka tan lé lam weue. Didjeu'ōh teudeungo soe oereueng reujōh. Roepa ri Nja' Bintang ngon rakandji goh that djara' niba' weue njan. Hingga Pang Samat geutoepat bakat. Teuma geuseutètkeu landja bakat njan trō' 'an meuroempo'.

„Soë njang hoee keubeue njan?" tanjong Pang Samat.

Bandoea pantjoeri njan djikeumeung ploeeng. Tapi hana pa'sa lé. Pang Samat ka toë keunan. Toemba' ngon leumbéng pi ka simban geumat ba' djaroë. Tjit meung lheueh treu'.

Ba' teukeudjōt si Nagō leugat djigrōb lam kroeeng. Ladjoe djipoeba lé ie taré' njang tadjam lagèe boh beudé. Djipeukaram landja lé poeséng ie lam toewi raja. Walèe djeuet djimeulangoee, tapi lam ie tadjam njan lom ngon seupōt boeta han sakon goena.

---

8. Sajang ma keu aneu'.

Keu Nja' Bintang aman teudong teupantjang. Bè' 'an djiploeeng meung langkah han djeuet djibōt lé. Badandji jo sang geumpa. Moeka poetjat lagèe manjèt.

„Soë njang hoee keubeue kèe njoë? Kheun, leugat soë?" meusoe lom Pang Samat njan.

Ba' piha' teumakōt Nja' Bintang pi gameum. Meung sikra' narit han djitoepeue djaweueb lé.

„Ka hè' koedja' seutèt boenoë kon. Pantjoeri bisoë! Njo ho barō koeteumeung. Soë nan kah?" tanjong lom Pang Samat.

Hana seuneu'ōt.

Pang Samat djisoeet sikin. Djitadjō leugat djitjang Nja' Bintang njan. Jōh njanlé Nja' Bintang teugageueng sinan ateueh panté. Wa'tèe keumeung poetōih hoeeh hana reuda di babahdji: „Tjandoe! Tjandoe! Go! Go taba keunoë!" Teulheueh njan Nja' Bintang pi maté landja.

Seuningoh njan geu'euntatkeu manjèt njan oedjambō Dapo Soenoë. Teupoendjōt lam si'ōn tika brō'.

Sipanjang rèt oereueng keumalon. Geudja' eu

pantjoeri keubeue njang keunong tjang. Meung sidroë hana njang weueh até. Bandoem oepat peudjajéh Nja' Bintang njan. Meunankeu, meungnjo oereueng poeboeet brō'. Loeat gob ban saboh nanggroë.

Seulandjō teungieng manjèt aneu'geu njan, Dapo Soenoë pi geupoh-poh droë. Gadoh ingat geumoeba'e. Geugoelé-goelé digeuniréng manjèt njan. Saré geuwa ngon geutjōm aneu'geu njang ka keunong tjang ban saboh badan.

Beuthat siplōh go banggi, siplōh go simeudjoedi ngon siplōh go pantjoeri, ba' gobnjan teutab aneu' Nja' Bintang njan. Aneu' geutōh, aneu' lam djasad. Boh atégeu njang that geusajang.

Geupét mata geukab bibi Dapo Soenoë 'oh geukalon aneu'geu ka maté gob tjang. Ie mata meuhambō lagèe manè' poetōih neusō'. Saré geukli' Dapo Soenoë geureuet-reuet droë ngon geu'antō'-antō' oelèe. Sira geukheun: „Alah haj poetéh leutjén han tapatéh ma. Han tadeungo peue njang ma kheun, e bintang peureuséh. Ka padoem go ma tham, bè' tapeurab ba' tjandoe njan, gata toengang tjit. Tan tatoepeue, tjandoe njankeu njang peutjré gata ngon lōn. Djinoë tinggajkeu

ma meunoë bagoë. Ajéb keudji ma njoë sidroë diateueh dōnja!"

Teulheueh geukheun njan Dapo Soenoë reubah pangsan. Saré poeléh niba' pangsan njan gobnjan pi ratèe. Geupeugah peue njang gala'. Geudja' ho njang soeka. Geupadjōh peue njang meuteumèe. Masa njankeu phōn poengo Dapo Soenoë njan. Doemnan sajang Dapo Soenoë njan keu aneu'geu!

Njankeu riwajat oereueng poengo njan.

Djinoë teuntèe ka moephōm doem gata njoë, pakon djeuet lōn tham tapeukaroe Dapo Soenoë. Meunan tjit pakon djeuet geumoë oereueng toeha njan, wa'tèe tateu'oh „go" atawa „tjandoe". Njan kon sabab peue la'én. Malingkan teu'ingaṭ keuaneu'geu njang ka djipeukaram lé tjandoe tjilaka njan."

---

9. Riwajat tjandoe.

Teulheueh geupijōh sidjamong goeroe geuseumong lom haba tjandoe.

„Djinoë oelōn keumeung meuteu'oh batjoet sapeue treu' teuntang tjandoe njan," kheun

goeroe. „Tjandoe njan geutjo' niba' saboh matjam teunaman. Nan teunaman njan ba' apioen. Le geupoela dinanggroë gob. Boengongdji moebagoë-bagoë. Na njang mirah, na njang poetéh, na tjit njang lambajōng. Diteungohteungoh boengong njan na saboh koentjōb. Njang doedoë djeuetkeu poeti' boh apioen njan. Koentjōb njan boelat ngon hidjō wareunadji. 'Oh ka masa' boh apioen njan pi geutjoeréh. Dalam tjeunoeréh njan teubiet geutah. Roepadji poetéh lagèe ie abin. Njankeu njang geupeugèt keu tjandoe. Tjandoe njang poebinasa meuribèe-ribèe manoesia diateueh

Ba' apioen.

boemoë njoë. Njang poepoetōih asa hamba Alah. Peutjilaka naséb meukeuloe' Toehan. Tamsé oentōng Nja' Bintang njang ban lōn hareutoë si'at njoë."

„Pat asaj tjandoe njan?" tanjong si Poetéh.

„Njang keubit hana that gob toepat," djaweueb goeroe. Ladoem kheun di Ieroepa Seulatan. Tapi na tjit njang peugah di Asia Barat. Beuthat baranggané asaj, ba' 'at njoë tjandoe tjilaka njan djeueb nanggroë na gob poela. Oepamadji di Banggala, ditanoh Tjina, tanoh Adjam, Toeroeki, Meusé, doempat la'én.

Ditanoh Hindia geutanjoë tan na lampōih apioen. Keureuna geutham lé Goebreuneumèn han geubri poela. Ba' piha' geutham njan raja that meuneupeu'at keu aneu' ra'jat. Ada' kon meunan, meuhat disinoë loeaih lampōih apioen. Teuntèe le aneu' nanggroë djeuetkeu banggi. Le njang djipoebinasa doem lé toeba apioen njan."

„Sangkira ka geuthèe moebahja, pakon tjit geumeukat apioen njan lé Goebreuneumèn?" tanjong lom si Poetéh.

„Beuna, Poetéh," seu'ōt goeroe. „Teunanjong

kah njan beuna that. Tapi han djeuet lōn djaweueb ngon sikra' narit. Bah oelōn tèhrèh kaman boe panjang batjoet mangat moephōm."

Teuma kheun goeroe:

„Oereueng Beulanda njang phōn-phōn trōn oe Hindia geupeunan Gōmpeuni. Gōmpeuni njan geuteuka dja' meukat. Ban saré trōih geu'eu geutanjoë teungoh tangkōh that meutjandoe. Tjhi' poeti' bandoem poengo keu go madat. Gèt that lagōt tjandoe ba' masa njan. Joemdji meuhaj. Lompi meusakét. Sabab njan meuneukat njan geumat lé Gōmpeuni. Gobnjankeu njang bloë tjandoe njan dinanggroë la'én. Geumeukat keunoë oeba' aneu' nanggroë. Le meuteumeung laba niba' meuneukat njang meuhaj njan.

---

10. Riwajat tjandoe.

(Seunambat)

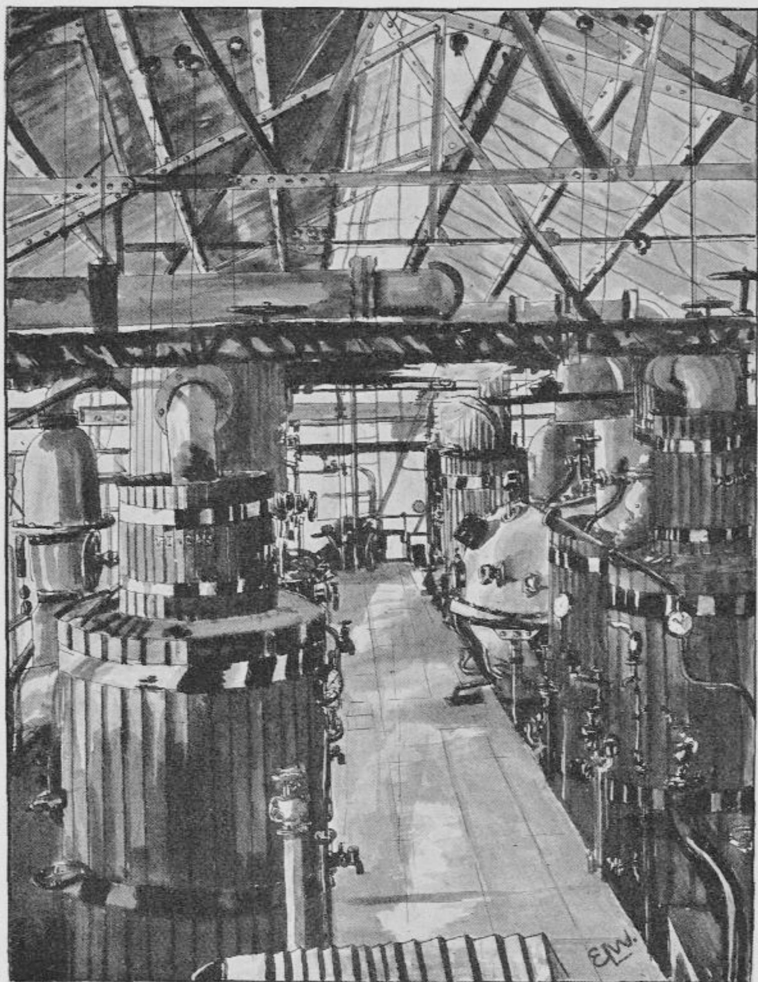
Doedoë niba' njan Gōmpeuni geugantoë lé Goebreuneumèn. Meukeusoed Goebreuneumèn kon geukheunda' meukat. Malingkan geupeutimang nanggroë, mangat aman ngon ma'moe. Saré geupeutjarong geutanjoë bandoem. Sabab njan

teuntèe mantong wadjéb ateueh gobnjan geuteugah oereueng meutjandoe. Tapi han djeuet ngon krang tjeukang. Sabab teuneugah njang meunan djareueng gob toerōt. Djakalèe djitoerōt hana trōih ba' até. Djitoerōt dikeue mantong. Tapi dilikōt djimeutjandoe tjit.

La'én niba' njan han djeuet geupoepijōh sigo groem. Geutakōt moepaloë banggi njang meuribèe-ribèe. Oereueng njang ka djimat lé tjandoe njan pajah that djitinggaj go. Djakalèe hana djipieb meung siseun badandji pi sakét-sakét. Lagèe ta'eu ba' Nja' Bintang. Pakri bagoë 'oh tan tjandoe?

Sabab njan geujoee seuleu'ahkeu meukat tjandoe njan ba' oereueng Tjina. Masa njan geupeunan Pa' Tjandoe. Tapi hana tjit trōih ban geukheunda' njan. Oereueng pieb madat kon makén joee', malingkan makén meugeuganda. Pa' Tjandoe njan sabé djimita ilah ngon peule banggi. Makén le banggi makén le lagōt tjandoe. Makén le meuteumeung laba niba' meuneukatdji njan.

Atōran njang meunan brō' teuntèe hana gèt seuneulheueh. Lam boeleuen April 1913 Pa' Tjandoe

Lam pabré' tjandoe Goebreuneumèn di Peutawi.

njan pi geupeugadoh di Hindia Beulanda. Meuneukat njan geumat keudroë lé Goebreuneumèn.

Saré geubōh nan Reusi Tjandoe. Niba' meuneukat njan hana padit na meuteumeung laba. Sabab kheunda' Goebreuneumèn pi kon geukeumeung mita hareukat ngon tjandoe njan. Malingkan sikada poebla meularat. Ngon peuna sabé tjandoe keu banggi njang ka teugian.

Tjandoe njang djroh lom ngon gléh koereueng bisa batjoet niba' tjandoe koeto. Ka geu'oedjoë lé tabib-tabib njang tjarong. Sabab njan tjandoe meuneukat njan geutagoeen keudroë lé Goebreuneumèn.

Lam thōn 1901 geupeudongkeu saboh pabré' madat di Peutawi. Sinankeu geutagoeen apioen meuntah. Biasadji apioen meuntah njan geubloë di Banggala. Bangondji boelat-boelat lagèe boh beureutōh. Ngon gèt that teubalōt. Brat saboh-saboh beunalōt njan kira-kira teungoh lhèe katoë.

---

11. Daja ngon peugadoh banggi.

Pabré' njan loewaih ngon meudjoerèe-djoerèe. Djeueb-djeueb djoerèe njan na boeet droë maséng-maséng. Oepamadji djoerèe phōn teumpat geuteurimong apioen njang ban teuka. Djoerèe njang

keudoea teumpat geupeugléh. Djoerèe njang saboh treu' teumpat geutagoeen. Meunan tjit njang la'én-la'én. Na teumpat geubōh tjandoe njan lam tjeupō'. Na teumpat geupoemeu'ét. Lompi na ngon kantō. Salang tjeupō', tōng ba' geupeu'ét, beunoengkōih dan la'én-la'én pi geuseuraja keudroë. Doempeue leungkab lam pabré' njan.

Meungnjo ka lheueh geuboengkōih tjandoe njan lam tjeupō', geupeu'étkeu teuma djeueb-djeueb nanggroë teumpat geumeukat. Djeumeulah peuneu'ét njan djeueb-djeueb thōn han djeuet meutamah. Malingkan njang djeuet koereueng.

Dalam ba' njan joemdji geupeu'é' batjoet-batjoet. Makén tréb makén meuhaj. Hingga oereueng njang kon moepèng han é' djibloë tjandoe njan. Njankeu djeuet banggi soenggōh raja djimoeboeet. Na le meuteumeung pèng ngon bloë tjandoe.

La'én niba' njan kon baranggasoë djeuet bloë tjandoe. Malingkan banggi mantong. Njanpi ba' na ngon soerat idin niba' oelèebalang nanggroë. Lam soerat njan geupeutrang, padoem na hareukatdji tieb-tieb oeroë. Mangat geutoe'oh hat, padit na le djeuet djibloë tjandoe.

Meunan tjit keu oereueng njang goh trō' oemoe 18 thōn han geubri poebloë tjandoe. Na seuliséh oereueng njan niba' bahja tjandoe njan.

Sabab na atōran-atōran njan doem djeuetkeu taharab, oereueng meutjandoe makén tréb makén koereueng. 'Oh ka hana lé oereueng meutjandoe, teuntèe Goebreuneumèn pi geupeugadoh meuneukat madat njan."

,,Nja' Poetéh!" kheun goeroe. ,,Njankeu sabab Goebreuneumèn geumeukat tjandoe. Dan meuneukat njan meutjéh keu gobnjan mantong. Oereueng la'én han djeuet djipoebloë tjandoe. Meung soë njang poebloë, djih geusalah. Geuhoekōm lé oelèebalang nanggroë.

La'én niba' Goebreuneumèn, ra'jat keudroë pi na tjit njang ékeutijeue peugadoh tjandoe. Lam banda njang raje'-raje' na geupeudong teunamon poebla madat. Teunamon njan meuteumeung beunantoe pèng niba' Goebreuneumèn. Boeet teunamon njan geumita daja oepaja ngon peukoereueng banggi lam nanggroë. Gèt ngon geubri nasihat atawa ngon geubri oebat-oebat na é' boëh tjandoe. Taharab, moedah-moedahan boeet njang djroh njan meusampeuna."

Sabab ka trō' wa'tèe keumira, goeroe pi geupijōh niba' geumeuhaba. Ba' papeuen geupeugèt padoem-padoem boh hitongan, njang meusangkōt-pawōt ngon bhaih tjandoe. Hingga aneu' moerid njan doem makén that moephōm, padit na roegoë oereueng meutjandoe. Bōh roegoë pèng njang djiseuet keu tjandoe, gèt roegoë oemoe sabab maté moeda.

---

12. Na djamèe.

Ada' kon da peu'ingat, si Poetéh ka toewo keu eungkōt. Doemnan meudhab djikeumeung gisa. Sabab proeetdji ka deue'. Akhé that lheueh sikoela soeroë njan.

Teulheueh djigoelam go kawé djitidji' ngon eungkōt, djiwoëkeu ladjoe ngon da. Lam atédji mantong tjit teu'ingat-ingat keu haba oereueng meutjandoe, njang geupeugah boenoë lé goeroe ba' sikoela. Meunan tjit keu riwajat Dapo Soenoë. Mantong teureuntang lam poe'euetdji. Kheunda'-dji djinoë han lé djipeukaroe-karoe oereueng toeha njang poengo njan.

Goh lom tréb djidja' deuih si Gam didjeu'ōh. Teudong doea ngon si Manja' ba' simpang rèt. Nietdji djikeumeung dja' tō' ba' sikoela. Tapi da ngon lém ka meuroempo' leubèh dilèe.

,,Ho kadja', dé'?" tanjong si Banat oeba' si Gam.

,,Da! Da! Na djamèe diroemoh," kheun si Gam.

,,Panè djamèe, dé'?" tanjong lom si Banat.

,,Apangoh teuka ditoenong. Geujoee lé nè' dja' toeeng geutanjoë. Sabab nè' geukeumeung kandoeri," kheun si Gam.

,,Bit ban kakheun, Gam? Bit njo meunan? Nakeu apangoh djinoë diroemoh?" sana' si Poetéh.

,,Neudja' kalon han djeuet!" seu'ōt si Gam. Lōn njoë geujoee dja' eu droëneu lé ma. Njoë pèng sitali. Geujoee mita eungkōt dipeukan. Hana sapeue teumon boe keu apangoh."

,,Njoë pat na eungkōt seungko, hana peue bloë lé, kon da?" kheun si Poetéh.

,,Njokeu meunan," talèh si Banat. ,,Dja' oedéh tawoë bagaih-bagaih."

Teuma ban lhèe pi djitoedjah leugat oeroemoh. 'Oh trōih oeroemoh aneu' miet njan pi dji'é' ladjoe. Apangoh geudoee' diseuramoë. Digeuniréng gobnjan teudoee' ma ngon jah. Ban lhèe

teungoh padjōh ranoeb saré geumoepoh beurakah.

Seulandjō deuih si Banat ngon si Poetéh, kheunlé ma:

„Njan kon leupeue djih ka djiwoë."

„Kroe seumangat," seu'ōt apangoh. „Ka raje' lagoë aneu' keumoeen lōn."

Jōh njan si Banat pi meutjroeblé djiseumah ba' teu'ōt apangoh. Meunan tjit si Poetéh ngon si Manja'. Njang tan meung si Gam. Djih ka lheueh awaj boenoë.

Teuma bandoem doee' lingka apangoh. Djimoepadjōh peunadjōh njang geuba lé gobnjan. Teungoh njan marit si Gam:

,,Haj ma, da hana djadèh geubloë eungkōt dipeukan."

,,Pakon?" tanjong ma.

,,Sabab ka na eungkōt keunawé lém. Djéh kon ba' oelèe tōj na boebé beutéh," kheun si Gam.

,,Bit njo kah njang kawé seungko njan,Poetéh?" tanjong ma.

,,Bit ma, boenoë beungoh," seu'ōt si Poetéh.

,,Kon boebé raja," kheun apangoh. ,,Neutjrōh ladjoe tjoetda. Lōn keumeung padjōh hareukat aneu' keumoeen."

,,Bit njo ka na hareukat aneu' lōn", kheun ma. ,,Bōh dja' peusieng, Banat".

---

13. Mita pèng.

,,Hareukat da pi ka na tjit, kon ma?" tanjong si Poetéh.

,,Da kah tjit ka dilèe kon," seu'ōt ma. ,,Ka le go peunajah toeleuengdji njang ma padjōh."

,,Lōn ma?" seu'ōt si Gam.

,,Kah goh lom," seu'ōt ma. ,,Si Gam mantong oebit. 'Oh raje' singoh meunan tjit lagèe da ngon lém. Soenggōh djimeuroenoë, tangkōh djimoeboeet ngon djeumot djimita pèng. Djibantoe beulandja ma, kon neu'?"

Si Gam hana djiseu'ōt. Moekadji masam ngon reudom, 'oh djideungo narit njan. Roepa ri tjit meung da ngon lém njang na mita pèng keu ma. Pada haj djih pi na tjit. Dilèe jōh seumampōh djih na djiteumeung pèng sikeutèb lam tamon brōih. Leugat jōh njanlé djidjō' ba' ma. Pakon geukheun tan? Geupoemalèe djih dikeue apangoh.

Lahkeu jōh njan teusréh teuma lam até ma.

,,Ō njo," kheun ma teuma doedoë. ,,Si Gam lōn pi na tjit djiteumeung pèng. Salang djih mantong

oebit ka djiteumeung sikeutèb dalam brōih. Peue lom 'oh raje'. Meuhat meulipat ganda dalam peutoë. Meunan-meunankeu meung geutanjoë ka toeha. Bagaihlé toewo keu goena gèt gob. Han, neu'. Kah pi na tjit katoempōh mita pèng keu ma," kheun ma lom.

Geudeungo njan jah ngon apangoh pi teusinjom. Da ngon lém pi teuseungèh tjit. Si Gam njang keumeung moë mangat teuma atédji.

'Oh ka masa' eungkōt geu'idangkeu boe keu apangoh. Aneu' miet njan pi padjōh sadjan.

Teuma teumanjong ma:

„Pakri, Banat? Pakri, Poetéh? Njoë apangohkeu ka teuka. Geudja' maba geutanjoë moedé' oetoenong. Keureuna nè' geukeumeung kandoeri batjoet. Tapi lōn ngon jah kah hana meudja' sadjan. Sabab hana soë kalon padé. Kah njoë lhèe mantong ngon apangoh. Singoh wa'tèe gisa salah sidroë kamoë njang dja' toeeng. Bōh kèe atawa jah kah. Pakri kadja'?"

Han peue tanjong. Ban saboh nang gala' han ban peugah, meungnjo moedé' oeba' nè'. Diantara lhèe njan si Poetéh ngon si Banatkeu njang

seu'oe silagoëna. Sabab aneu' miet njan ka kajém leupaih oegampōng Binèh Glé. Gampōng njan manjang ngon la'ōt. Sabab njan gampōng njan sidjoee'. Mangat badanteu djipōt lé angèn glé. Diroej ngon leupie. La'én niba' njan sinan le lampōih boh kajèe. Masa njoë rōh ba' moesém. Njankeu sabab djeuet ngeurén aneu' miet njan keumeung dja'.

Bit pi si Gam han tom leupaih, djih pi hana koereueng haro' keumeung seutèt sadjan. Oeba' nè'? Njang teuka dilèe keunoë ba' saboh roë? Ngon gobnjan kon wajang loe si Gam. Peue njang djilakèe geubri. Geugaséh that keu djih sidroë. Njanpi jōh geuteuka keunoë. Peue lom 'oh si Gam teuka keudéh.

,,Meungnjo meunan," marit ma lom singoh dja' lèh lakèe idin ba' goeroe. Kakheun, kamoedé' ba' nè' oemoe si'oeroë doea. Peunjeum lōn teuntèe geubri. Sabab kah han tom kalheueng ba' sikoela. Lompi ba' lōn kalon, kah bandoea na ban sikada kamoeroenoë."

,,Leubèh gèt kamoë dja' peugah djinoë oeba'

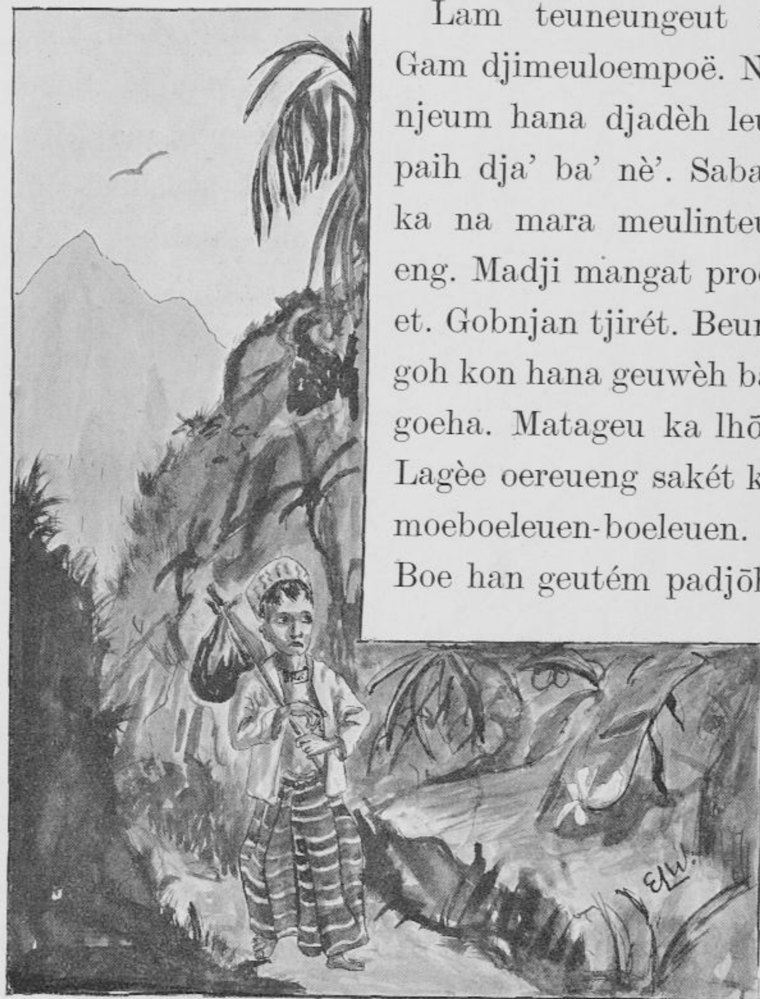
goeroe. Gobnjan meuteuntèe na diroemoh," kheun si Banat ngon si Poetéh.

,,Meunan pi djeuet tjit," seu'ōt ma. ,,Kapeutrō' saleuem lōn ngon ajahkeu keu gob njan."

14. Loempoë.

I.

Lam teuneungeut si Gam djimeuloempoë. Na njeum hana djadèh leupaih dja' ba' nè'. Sabab ka na mara meulinteueng. Madji mangat proeet. Gobnjan tjirét. Beungoh kon hana geuwèh ba' goeha. Matageu ka lhō'. Lagèe oereueng sakét ka moeboeleuen-boeleuen. Boe han geutém padjōh.

Ie pi han geutém djéb. Njang na tjit geumoë sabé. Weueh that até si Gam ‘oh djideungo.

Dalam ba’ njan kheun da ba’ djih. Geujoee si Gam dja’ mita oebat keu ma. Kadang pi meuteumeung sidroë tabib. Njang é’ poepoeléh madji njan niba’ sakét.

Teuma si Gam pi djitrōn djidja’. Ba’ bahō djisawa’ awih saboh. Meu’asoë batjoet sapeue beukaj dirèt. Keu alat djimat toengkat sikra’ di djaroë.

Hana padoem na tréb djidja’, meuroempo’ saboh padang. Padang njan loewaih han sakri. Lam padang njan tan na timoh siba’ ba’ kajèe. Gampōng pi hana tjit sinan. Roepa ri hana oereueng doee’ ba’ teumpat njan.

Si Gam djidja’ landja seun silangkah. Sira djidja’ njan hana toewo teu’ingat keu ma. Pakrikeu haj gobnjan djinoë. Teuninggajdji dja’ moemita.

Jōh njan oeroë pi ka tjot timang. Si Gam rab han é’ djidja’ lé. Djih ka meunjeum hè’. Tapi hana teumpat ba’ djipijōh. Pat djikeumeung doee’, ateueh anoë thō? Leubèh toetōng niba’ djidja’. Lompi djih ba’ ‘at njan ka deue’. Gètkeu

djidja' ladjoe batjoet-batjoet. Soë toebé thèe, kadang pi é' meuteumeung djambō meung saboh. Bōh mon atawa koelam njang meu'ie. Mangat djeuet djipadjōh boe sinan.

Ngon gra' Toehan bit njo tan meusie ban kheun si Gam. Hana djeu'ōh lé deuih saboh roemoh. Roemoh njan raja. Tapi brō' ngon seuma' silagoëna. Njankeu meuligoë Dja Lalat!

Si Gam djipeurab keunan. Djikalon oereueng hana sidroë. Pintō teutōb bandoea blah. Tingkab pi teugoentji.

„Haj, na oereueng diroemoh njoë?" tanjong si Gam.

Hana soë seu'ōt.

Teuma si Gam pi djitoela' pintō. Djitamong landja oedalam. Peue dji'eu didalam? Si Gam jo na sang geumpa. Bōh diseuramoë gèt dirambat meutoempō'-toempō' tangkoera' oereueng maté. Na tangkoera' oereueng tjhi'. Na tangkoera' aneu' miet. Na tangkoera' oereueng agam. Na tangkoera' oereueng inong. Doem toeleueng oereueng maté njan meusisieue ban saboh roemoh.

---

15. Loempoë.

II.

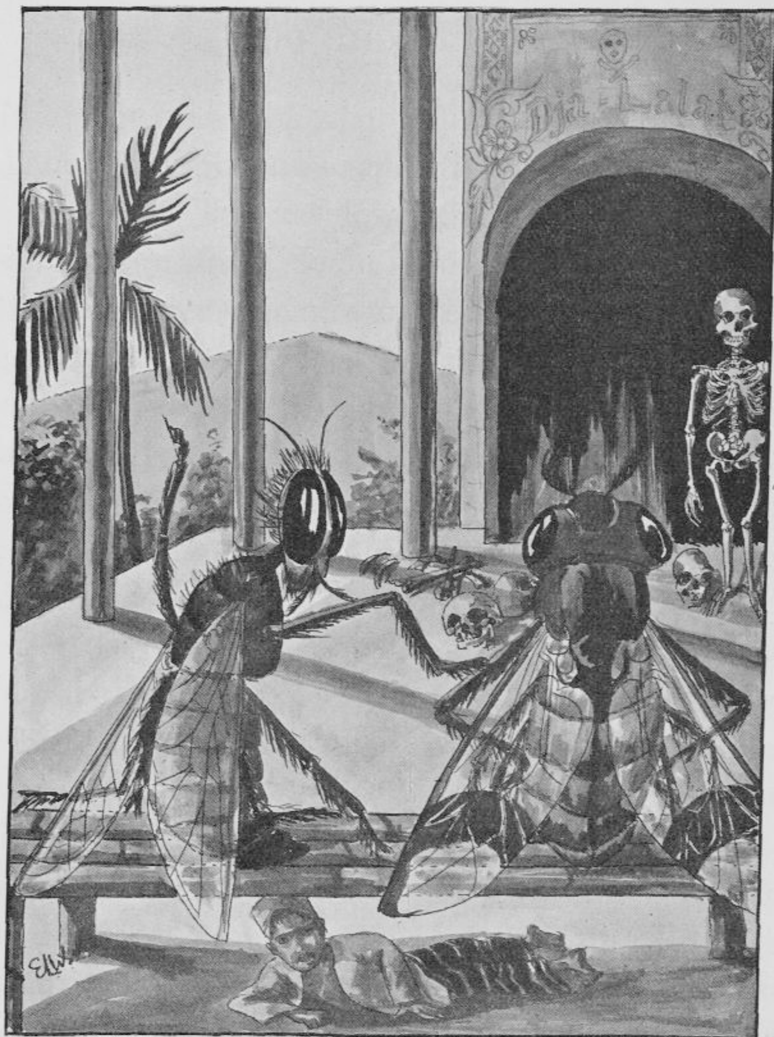
Sabab teumakōt si Gam pi han djidjeuet dong tréb lé. Bagaih-bagaih djiploeeng ba' pintō. Djikeumeung teubiet teuma lam roemoh njan. Tapi 'oh trōih keunan djideungo na oereueng marit diloea. Oereueng njan keumeung tamong oedalam. Si Gam makén meutamah teumakōt. Teuntèe djih gob toekaih pantjoeri. Ada' han peue tjit boeet meuraba-raba lam roemoh njan.

Pakri lakoe?

Ō, bè' goendah. Si Gam leumah akaj. Ba' sagoë bintéh teudong saboh peuratah. Joeb peuratah njan seupōt batjoet. Si Gam djimeusom landja sinan. Hingga hana deuih djikalon lé oereueng njan.

Njang tamong njan doea boh lalat raja. Saboh nandji si Ta'eun. Saboh treu' si Bijōh. Bandoea djih ban djiwoë didjeu'ōh. Raga mata poenoë saboh sapo djiseu'ōn ateueh oelèe. Lam raga njan peunoh tangkoera' oereueng.

Lheueh djiroeah doem tangkoera' njan, teuma djimeudoee'keu bandoea moepoh beurakah.

Tanjong si Bijōh: „Padoem droë di gata oeroë njoë tapoematé oereueng, Ta‘eun?”

,,Na meung doea plōh droë,'' seu'ōt si Ta'eun. ,,Di gata?''

,,Di lōn pi na meung limong droë. Tapi pakrikeu akaj ngon tapeule maté manoesia njan? Na bagaih poenahdji bandoem ateueh dōnja njoë. Mangat djeuet geutanjoë teuma keu radja.''

,,Keu njan bè' tasoesah sagaj,'' seu'ōt si Ta'eun. ,,Oelōn ka koetoentoet saboh èleumèe. Ngon èleumèe njan koepeukeunong sigala manoesia. Bōh lam boedji gèt lam peunadjōh koebōh koemeun. Hingga wa'tèe djipadjōh makanan njan teuntèe djih sakét bandoem. Keureuna koemeun njan tamsé toeba. Djipeuloeka asoë proeet manoesia njan.''

,,Meungnjo meunan bit njo meusiga''', seu'ōt si Bijōh.

,,La'én niba' njan,'' kheun lom si Ta'eun, ,,njoë koepeugah batén ba' gata. Boenoë oelōn na meuroempo' siblét ngon si Ie. Na koemeutee-'oh bhaih njoë ba' djih. Koekheun: ,,Sangkira é' poelang dōnja njoë keu geutanjoë, djih koebōh keu panglima. Sabab njan koelakèe toelōng ba' djih. Mangat moedah geutanjoë ba' tadja' boeet.''

,,Peue djikheun, djitém?"

,,Tjit gala' that djih. Asaj bè' djitoepeue lé manoesia. Djih ka sapeue padan ngon geutanjoë."

,,Bōh pakri ban ragam djitoelōng geutanjoë", tanjong lom si Bijōh.

,,Meunoë. Koejoee peuseupreue' ba' djih koemeun njan. Ho njang didja' koejoee ba sadjan. Manoesia gala' that djidjéb djih. Djeuet bah sakét soë njang djéb njan. Meunan tjit ba' si Meudjan. Koejoee moeboeet beu soenggōh batjoet. Oekam è' oereueng sakét koejoee taboe lom lam makanan manoesia. Mangat teukeunong lom manoesia njan."

---

16. Loempoë.

III.

Si Gam seungab raja dijoeb peuratah. Peue njang djipeugah lé lalat njan djiseulingong bandoem. Meung sikra' hana toewo lam atédji.

Na tjèh ranoeb sigapoe teumanjong lom si Bijōh ba' si Ta'eun: ,,Djinoë ho ka tajoee dja' si Meudjan?"

„Oeroemoh si Gam. Koejoee dja' peusakét lom asoë roemoh njan. La'én niba' madji njang teungoh meukalang batang lam tika. Bōh dja' tabantoe djih moeboeet djinoë si'at!"

„Oedéhta," seu'ōt si Bijōh.

Teuma bandoea djih pi djidja' oeroemoh si Gam.

Si Gam beungèh kon lé. Dalam atédji djikheun:

Meulipie' è' ban saboh badan.

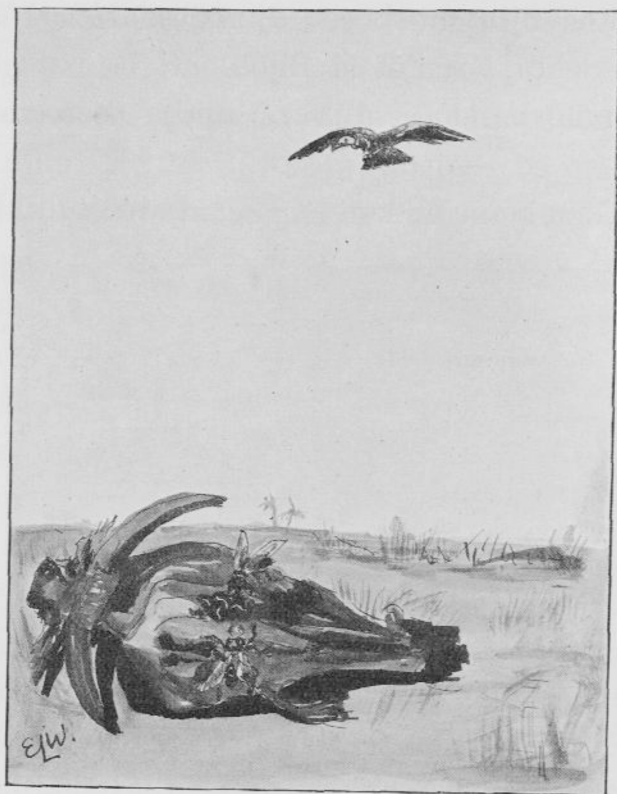
„Meungnjo meunan lalat njoëkeu njang peusakét ma lōn. Djeuheut that peuleu'oh binatang njoë. Bah koe'ikoe kaman ho njang djidja'".

Saré djikheun njan si Gam pi djiseutèt dilikōt si Ta'eun ngon si Bijōh.

Diteungoh rèt deuih è' saboh toempō'.

Kheun si Ta'eun: „Haj, Bijōh, oelōn njoë

deue' raja. Djéhpat na makanan saboh idang. Dja' tapadjōh dilèe dang-dang."

Teulheueh djikheun njan bandoea djih pi dji-peurab keunan. Si Gam djeuet keu loeat. Djikalon binatang njan dong ateueh oelèe è'. Djaroë

gakidji habéh meuligan. Meulipie' è' ban saboh badan.

„Tjih! Binatang koeto," kheun si Gam.

'Oh séb troë djipeudja' teuma kawan lalat njan. Tapi hana padit na djeu'ōh meuroempo' si Langong. Si Langong djidong lam loeeng. Ateueh keubeue maté.

„E, rakan!" kheun si Langong. „Han tasinggah keunoë dilèe? Ho roë langkah njan mèhmoh raja?"

„Oeroemoh si Gam," djaweueb si Ta'eun ngon si Bijōh. Gata peue boeet sinan?"

„Teungoh padjōh kandoeri mèelōt. Tapeurab keunoë dilèe siblét. Mangat tamakeuen sadjan-sadjan."

Si Ta'eun ngon si Bijōh pi djitrōn lam loeeng. Sama teungoh loeeng njan teudjeurangkhéng saboh bangké keubeue. Njankeu njang djikheun kandoeri mèelōt. Si Langong sabé awa'dji teudoee' diateueh teungoh poemanta'. Sira djimeudiké hana teudōh.

„Bit njo waba binatang paléh njan," kheun si Gam lam atédji. „Pakri é' djiseuba bangké njang ka meu'oelat njan!"

Si Gam han é' djidong lé. Atédji moeboela'-boela' keumeung moentah. Sabab khieng that bèe bangké keubeue njan. Lompi djih djikheunda' woë boe batja batjoet. Kadang pi é' djitoelōng asoë roemohdji. Ba' peusiblah bala njang raja that.

---

17. Loempoë.

IV.

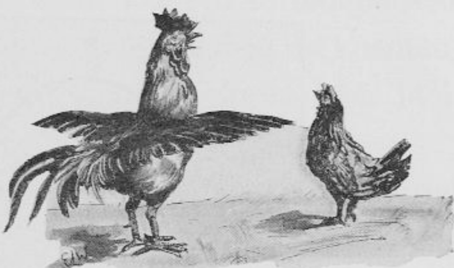
Beungoh oeroë trō' si Gam djiwoë oeroemoh. Oereueng doem mantong teungeut. Sabab njan si Gam djidoee' ateueh panteue. Sira djitoempang ngon oelèe. Keureuna soesah that até. Djipiké, pakri ilah ngon é' djilawan lalat njang koe'èh njan.

Goh tréb si Gam djidoee' ateueh panteue, teuka keunan si Djala' ngon si Boeré'. Lheueh djihej ampōn tanjong si Djala':

„Pakon toeankoe soeroë njoë meula'én that bangon? Han tom meunoë kamoë kalon dilèe njang ka. Sang-sang toeankoe soesah até. Djakalèe njo, toeankoe peugah ba' kamoë peuekeu sabab. Siri boeet kamoë njang salah. Toh peurintah droëneu njang ka meulangga. Neupeugah ba' meuteuntèe oeba' kamoë!"

,,Teuma kheun si Gam: ,,Haj Djala'! Kajoee meusapat sigo keunoë, oebé njang na ngon geutanjoë. Na peue rahsia koekeumeung peugah ba' kah njoë bandoem."

,,Éntja Alah, dèelat toeankoe," seu'ōt Keutjhi' Djala'. ,,Djinoë lé oelōntoean dja' bri thèe oeba' ra'jat sineuna."

Lheueh djikheun njan Keutjhi' Djala' lakoë binoë pi dja'keu meuseuranta. Hingga si'at koetika ban sinaroë meuhimpōn keunan: Bōh kanèt beulangong, gèt sangè ngon moendam atawa apoej ngon peunjampōh. Bandoem na takalon djimeuteuka oeba' si Gam.

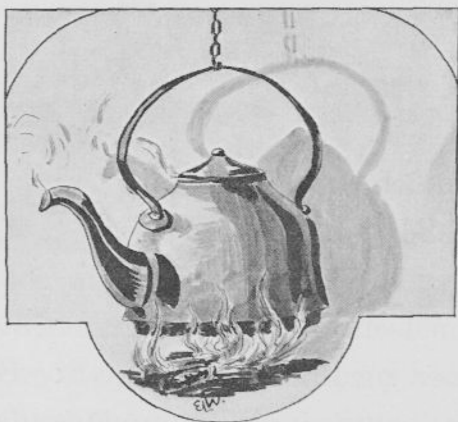
Saré ka habéh meutamon marit si Gam:

,,Koebri thèe ba' kah njoë bandoem, diphōn djinoë kon beu ingat-ingat. Ateueh geutanjoë keumeung teuka saboh bala njang raja. Lalat moesōh geutanjoë! Oelōn ka koetoepeue doem rahsiadji. Binatang njan han mèe tapeutjaja." Teuma si Gam pi djipeugah kisahdji dja' mita

oebat. Phōn awaj kon trō' 'an seuneulheueh. Habéh djihareutoë bandoem.

'Oh pijōh si Gam niba' poemeugah, marit Keutjhi' Djala':

,,Ho ka gata bandoem! Njan leupeue narit

poteu njang radja. Ka tameudeungo keudroëteu maséng-maséng. Pakri ban koe'èh soekèe Dja Lalat keu po geutanjoë. Teuma djinoë oelōn keumeung tanjong oeba' gatanjoë. Patōt tameu-'iem droë mantong? Mangat até tameukalon poteu djikeumeung poepaloë lé soekèe Dja Lalat?"

,,Hana patōt sagaj," seu'ōt Béntara Apoej. ,,Dalèhkeu poteu njang radja. Njang bri boe keu geutanjoë beungoh seupōt. Njang hiroë oeroë

ngon malam. Meusalang gob si gob pi mèe tjit tatoelōng. ‘Oh tō’ ba’ boeet meuseuké njang lagèe njoë. La’én niba’ njan, padjan tjit lom tabalaih goena gèt gobnjan?

Teukoe Keutjhi’! Di oelōn ka koe’angkèe saboh djeumba. Doea-doea ngon Po Tjirie’ moepeuseu-’oeem ie djéb keu gobnjan. Mangat maté koemeun didalam. ‘Oh ka maté, teuntèe hana bisa lé ie njan. Pakri Po Tjirie’, tatém meunan?”

„Kri njang teukoe kheun,” seu’ōt Tjirie’. „Asaj beu teutab geutém djéb ie teupeuseu’oeem njan lé po geutanjoë.”

---

18. Loempoë.

V.

Doedoë niba’ njan marit Pawang Ramideuen: „Ho ka droëneu teukoe Keutjhi’! Oebé awa’ oelōn ka sapeue kheun. Bandoem kamoë keumeung theun njaréng. Toh-toh ra’jat Dja Lalat njang djipo’ njaréng njan, meudroblé seureuta moepoh maté. Meudjéb darahdji ban njang na. Kon djeuet meunan, teukoe Keutjhi’?”

,,Meunan pi djeuet," djaweueb Keutjhi' Djala'. ,,Pakri tatoekri teuma. Oebé na dapat koeasa. Teugoh oelōn peu'ingat ba' gata: Lam meuligoë poteu bè' le tareuntang njaréng. Sabab Teukoe Ampōn hana that gala' neukalon."

,,Bōh ka seuleusoë di Pawang Ramideuen," kheun lom Keutjhi' Djala'. ,,Teuma djinoë, soë lom la'én niba' njan?"

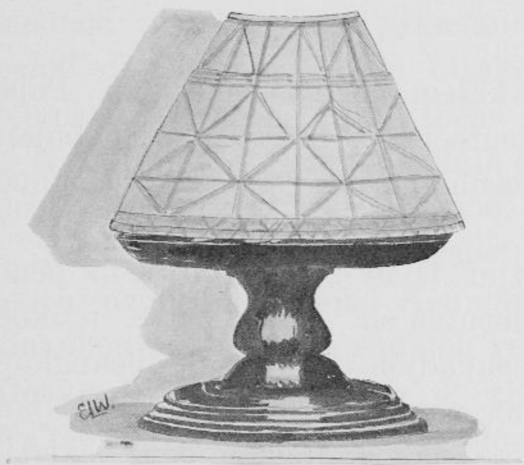
,,Oelōn, teukoe Keutjhi'," seu'ōt Teungkoe di Sangè.

,,Djroh. Teungkoe hareutoë leugat!"

Lheueh njan Teungkoe di Sangè pi geumeutoetō: ,,Lagèe kheun po geutanjoë boenoë. Peue neukheun? Soekèe Dja Lalat djikeumeung dja' seupreue' koemeun dalam makanan po geutanjoë. Lompi djikeumeung dja' tjatjah doem peunadjoh gobnjan ngon gakidji njang koeto meuligan è'. Dalam ba' njan ka oelōntoean moepakat sidroë doea. Mangat bè' trōih meukeusoed kawōm Dja Lalat njan, kamoë keumeung tōb doemna peunadjōh po geutanjoë. Sira kamoë meudoe'a oeroë ngon malam. Meulakèe oeba' Toehan, beu é'keu kamoë tōb sabé makanan teukoe po njan."

,,Tjit meunan njang djroh, teungkoe. Keureuna

makanan njoë le that iblih. Meung kon oelama, hana soë é' kawaj makanan njan. Meusalang oelōntoean pi silab tjit meudjan-djan. 'Oh oelontoean kalon makanan njang ladat-ladat. Teuhah meunan mantong. Hana meutoetōb. Rōhlé oelōntoean tjoh. Djinoë balé ka teungkoe angkèe.

Sabab njan hoekōm teungkoekeu neutōb makanan njan sabé. Ada' teungkoe boeka sidjamong pi wa'tèe po geutanjoë keumeung makeuen. La'én niba' njan, bè' teungkoe peuhah-peuhah sagaj."

Na si'at teumanjong lom Keutjhi' Djala'. Djitanjong soë keumeung marit.

„Oelōn," seu'ōt Leubè Moendam. „Oelōn lakèe ba' Teukoe Ampōn. Tieb-tieb geupadjōh boe, han djeuet han geusrah djaroë dilèe. Sabab peue njang geumat lé gobnjan goh lom teuntèe

gléh. Oelōn deungo gah, doempat na djilipie' koemeun ngon toeba. Gèt lé soekèe Dja Lalat atawa lé sitrèe gobnjan njang la'én-la'én. Njankeu njang oelōn gadè niba' kawōih gobnjan."

---

19. Loempoë.

VI.

Ba' piha' ka kajém geudja' oepeukan, Poja Raga le peue geutoepeue. Sabab njan gobnjan pi geumoebri nasihat oeba' si Gam. Meunoë geukheun:

„Teukoe Keutjhi' Djala'! Di oelōn pi na peue lōn keumeung meuteu'oh. Oelōn lakèe, teukoe po bè' sagaj neupadjōh boh kajèe beungkaj. Djakalèe meuheut, neupadjōh njang masa'. Njan pi ada' djeuet bè' le. Malingkan oebé sikada. Lompi ba' wa'tèe neupadjōh njan bè' toewo neusrah dilèe ba' gléh. Sabab ka oelōn kalon keudroë jōh dipeukan. Bandoem djidja' gidong lé soekèe Dja Lalat."

„Gèt, Poja," djaweueb Keutjhi' Djala'. „Moedah-moedahan hankeu toewo po geutanjoë keu nasihat gata njan. Bōh soë lom njang keumeung marit? Oeroë ka djoela."

Jōh njan bandoem seungab. Njang na sèhsoh ba' sagoë bintéh. Sinan teudoee' Nja' Toekōj ngon Tō' Peunjampōh. Tō' Peunjampōh na meuheut geukeumeung marit. Tapi han geudjeuet peuhah babah. Sang-sang malèe batjoet.

,,Na, teukoe Keutjhi'," seu'ōt Nja' Toekōj. ,,Njoë Tō' Peunjampōh." Oeba' Tō' njan djikheun meunoë: ,,Pakon han takheun ladjoe. Éh ka paloë di Tō' njoë. Peue tatakōt meung njan. Njankeu meung oereueng toeha le peue malèe."

Masa njan Tō' Peunjampōh pi geupeutjeubeueh droë. Ladjoe geukheun meunoë:

,,Oelōn, mbaih. Ada' djeuet bè' seuma' lé leuen ngon joeb moh. Keureuna oelōn kalon, sinankeu njang ladém djipijōh kawōm Dja Lalat. Gèt wa'tèe djikeumeung é' oeroemoh. Atawa wa'tèe djikeumeung woë. Ladoem tjit djimeu'-oempoeng ngon djimeu'aneu' lam teunamon brōih njan. Sababijah njan oelōntoean lakèe idin. Oelōntoean keumeung sampōh brōih njan ban njang na. Teugoh sidroë oelōntoean hana koeasa. Sabab oelōntoean ka toeha. Badan ka la'èh. Sangkira neukaboej lé po, oelōntoean lakèe ngon sidroë. Njang bantoe oelōntoean lam boeet njan."

,,Keu njan bè' tagoendah," seu'ōt Keutjhi'

Djala'. ,,Tjit na Potjoet Banat njang bōh lagèe."

Keutjhi' Djala' teumanjong lom, soë na njang keumeung marit. Tapi hana sidroë lé.

Lheueh njan bandoem tantra si Gam njan pi djimeudja' ba' boeet droëdji maséng-maséng.

---

20. Loempoë.

VII.

Sira djitoempang oelèe tanda soesah até, teudoee'keu si Gam ateueh panteue djikeumeumiet. Matadji ngèngo lagèe mata pantjoeri. Si'at oedjoerōng si'at oerabong roemoh. Djikalon, ka teuka soekèe Dja Lalat atawa goh. Kadang djibeudoëh djilingka roemoh. Djidja' peunjata pat-pat njang pado'. Na djimeusom ra'jat Dja Lalat sinan atawa hana. Meunankeu boeetdji meudjeuem-djeuem dijoeb moh.

Bit pi mataoeroë ka sigalah, pintō hana tjit lom teuboeka. Oereueng hana moemeukeutè' diroemoh. Bōh didapoe bōh dirambat, gèt diseuramoë, hana teudeungo soe oereueng. Sabab njan até si Gam njang teungoh soesah makén meutamah hireuen.

„Hana patōt rab tjot oeroë goh meung sidroë djaga," kheun si Gam keudroëdji. „Peue na teuka bala njang la'én lom?"

Sira djipeukreueh até si Gam pi dji'é' ladjoe oeroemoh. Pintō njang teurō' oedalam djigloeeng 'oh beukah doea. Lheueh njan djipeuteuka leugat oedjoerèe. Oeba' teumpat ma sakét.

Peue djikalon sinan?

Meurandjo teu'éh manjèt asoë roemoh si Gam. Phōn-phōn manjèt jah. Digeuniréng njan manjèt ma. Toë njan lom manjèt da ngon lém. Bandoem teutōb ngon idja kaphan. Ateueh idja kaphan njan teusoerat:

Meungnjo han é' talawan LALAT,
Teurimong meuhat djinoë bangké,
Hana moepeutjéh nama ngon pangkat,
Radja ngon ra'jat pi moepoematé.
Niba' kamoë,
soekèe DJA LALAT.

Lagèe oedjeuen srōt meunankeu ie mata si Gam prè'-pro' oeboemoë. Hantjō até beukah ngon rasa, 'oh djipandang manjèt njan. Leubèh-leubèh manjèt madji. Keureuna sabab gobnjankeu

si Gam djimeuranto moeboeleuen-boeleuen. Keuloesa gobnjankeu si Gam djitjré gampōng djidja' mita oebat. Sabab gobnjan si Gam djeuet moemoesōh ngon lalat. Tapi djinoë bandoem njan han sakon goena. Madji njang that djisajang njan ka geupeulikōt dōnja. Geutinggaj si Gam sidroë meulang-lang diateueh boemoë. Sèedaradji tan ba' soë djiwoë boe. Waréhdji han soë gaséh sajang.

Teu'ingat keu nasébdji njang soeang njan hana djithèe si Gam pi rōh teukli' djimoeba'e:

,,Ma lōn hana lé. Ma lōn ka maté. E Poteu Alah, ma lōn ka maté! Pakonkeu meunoë garang soekèe lalat njoë. E ma! Haj, ma, ka neutinggaj lōn!"

21. Poerèe.

1. Boekonlé sajang si Sandang
gampōng Lam Arèe,
Han djeuet ta'eu tapandang
badan ngon oelèe,
Ba' djaroë gaki meutampang
djitimoh poerèe,
Saré tapeutoë bèe deundang
toebōh ngon badjèe.

2. Roepadji njang djroh ban boeleuen
djinoë ka tjatjat,
Silingka bibi moepapeuen
poerèe meuteumpat,
Poetéh-poetéh doem galeuen
na bagoë koelat,
Meutamah ngon ie meudjeuen-djeuen
soë kalon loewat.

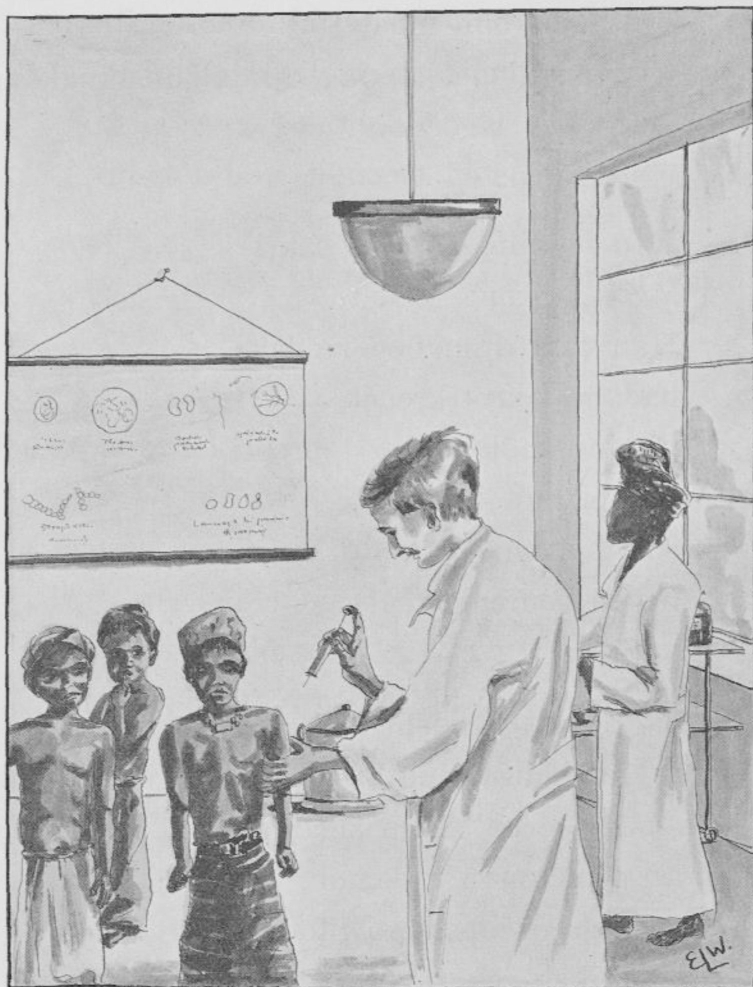
3. Diateueh keunèng ba' tala'
sinanpi 'oh doë,
Poerèe timoh meusiga'
lagèe patam dhoë,
Saboh ba' idōng moepatja'
ta'eu djisoeet droë,
Goera han sakri sang poetja'
meuseugit sagoë.

4. Meunan ba' dada ba' pinggang
hana sapat bla,
Diphōn ba' takoee meureuntang
tanggoë dalam pha,

Peue lom lam poenggōng meukoemang
tamsé boh nala,
Han djeuet meung djidja' meu'ingkang
sajang lagoëna.

5. Keu ie djitakōt han sakri
lagèe kamèng kleuet,
Han tom djimanoë ka lawi
badandji krōt-kreuet,
Geujoee bōh lé ma teuroesi
njanpi han djidjeuet,
Sabab peudéh ka djitji
bagoë geureuet-reuet.

6. Ka na padoem tréb teukoerōng
sabé diroemoh,
Malèe ba' ngon sigampōng
peuleumah djoemoh,
Sidroëkeu sinan dijoeb krōng
djikèh-kèh tanoh,
Hingga teuka si Sarōng
djimè haba djroh.

7. „Alah, haj Sandang kadeungo
na peue koepeugah,
Hana njang leubèh ba' Doto
peu'oebat poerèe kah,
Sigo *soenté'* [1]) Tjit sigo!
poeléhlé pantaih,
Sakétpi tan, that bako
boekon beurakah."

8. Keubit njo ban kheun ngondji njan
hana meutoeka,
Siseun djeumeu 'at barō ban
geu*soenté'* leungka,
Tjabo' pi thō di badan
keusieblé loeka,
Seuneulheueh habéh teureuban
poerèe tjilaka.

---

[1]) geusoenté' = geupeutamong oebat poerèe lam badan ngon saboh matjam djarom. Sakét nakeu doem sidom kab.

22. Lam kaha.

Saré djikli' saré djimoë si Gam djiba'é ma. Sabab weueh that atédji maté oereueng tjhi'dji njan. Tō' até soekèe Dja Lalat djipeulakoe meunan ateueh asoë roemohdji.

,,Kroe seumangat," kheun ma.

Ma geutadjō leugat ba' teumpat éh si Gəm. Saré geupangkèe aneu'geu njang teungoh meuroebeuet lam teuneungeut njan.

,,Njoë pat ma, neu'," kheun ma. ,,Njoë leupeue ma, radja tjoet. Kroe seumangat! Woë seumangat, woë!" kheun ma meu'oelang-oelang.

Tapi si Gam goh lom gèt djaga. Djih mantong tjit teubinga-binga. Mantong djimoë djiba'e keu ma njang ka maté. Padoem-padoem go geuhej seumangat, barōkeu teubleut mata si Gam.

,,Pakon, neu'? Peue hit? Na sakét kah? Peugah ba' ma, neu'. Pakon kamoë?" tanjong ma lom.

Jōh njan si Gam malèe ile. Djikalon droëdji lam pangkèe ma. Da ngon lém teudong digeuniréng. Jah ngon apangoh pi meunan tjit. Bandoem oereueng njan geupeukhém si Gam.

,,Kadang si Gam djimeuloempoë," meusoe si Banat.

„Peue kaloempoë, neu'?" sasat ma oeba' si Gam.

Teunanjong ma hana djidjaweueb. Saré teuseungèh djisoemproet droë lam peunangkèe ma. Malèe han djitoeho som moeka. Djikheun ma ka maté. Atra mantong lagoë oedéb.

„Ka han kaseu'ōt kakeu," kheun ma. „Bōh djinoë dja' lèh meungoej, mangat kadja'. Da ngon lém pi ka keumaih. Apangoh pi ka keumaih tjit."

Teuma si Gam pi geupeungoejkeu lé ma ngon peukajan njang djroh-djroh. Kon boebarang tari si Gam. Tamsé beungoh oeroë raja. Meunankeu ban sikoeroe moepeukajan barō bandoem.

„Lōn pi koedja' euntat tjit," kheun ma.

„Neudja'keu droëneu sadjan kamoë?" tanjong si Gam.

„'Èt peukan mantong koedja' meu'euntat," seu'ōt ma saré geutrōn sadjan-sadjan.

Di leuen ka teuprèh saboh kaha. Bandoem geumeu'é' oedalam kaha njan. Si Poetéh doee' dikeue. Da toë ma. Si Gam lam leumoeeng apangoh.

Ka tréb si Gam meutjén djikeumeung doee' kaha. Barō siseun njoë poeléh apōn. Seulandjō djiteumeung doee' pi lam kaha njang djroh.

Goedadji goeda Bata'. Badan goeda njan tjatjang lom ngon teuga ba' djiteumaré'. Kaha djiba ploeeng bagaih silagoëna. 'Oh hajoet saré si Gam njang doee' diateueh kaha njan.

Hana padit na tréb trōih oepeukan. Ma geupeurab ba' keudè Nja' Bén. Sinan geukeubəh aneu' miet njan si'at. Gobnjan ngon apangoh geukeumeung dja' moebijaja.

„Bè' kadja'-dja' saho ban lhèe kah. Han koetoeho mita euntreu'. Lompi geuritan ka rab trōih. Na djeuet tadja' ladjoe ba' tansioen, lheueh ma dja' moebloë. Na kameudeungo?"

„Na, ma," seu'ōt ban lhèe aneu' miet njan. Teulheueh njan ma pi geudja'keu moebijaja doea ngon apangoh. Batjoet sapeue dabeueh njang geukeumeung peu'ét keu nè' oetoenong.

23. Moegè drien.

Leupaih ma dja' moebijaja teudoee'keu ban lhèe aneu' miet njan ateueh seulampèe keudè Nja' Bén. Poendjōt haloea oe njang geubloë lé ma ka boenoë simpan. Djinoë proeet tjoet-tjoet njan ka djilakèe lom asoë. Peue lom dileuen keudè djaj that meuneukat. Moebagoë-bagoë peunadjōh na disinan. Boh kajèe pi meuraga-raga. É' teuka heut soë njang kalon.

,,Da," kheun si Poetéh seulandjō teungieng toempō' boh drien. ,,Padoem pèng didroëneu geudjō' lé ma?"

,,Keupeue katanjong?" seu'ōt si Banat.

,,Di lōn hawa keu boh drien. Tapi han séb pèng, meungnjo lōn bloë sidroë. Sabab pèng lōn tjit toedjōh sèn. Salang joem boh drien hana koereueng sikeutèb saboh. Meungnjo na neu-moepèng sinan, bah tameukōmsi doea geutanjoë."

,,Njo meunan," kheun si Banat. ,,Pèng kèe na lapan sèn. Bah limong sèn sapo tameulhom pangkaj."

Teuma kheun si Banat oeba' si Gam:

,,Prèh kah sinoë, bōh dé'. Kamoë meudja'

bloë boh drien. Na djeuet tapadjōh sadjan-sadjan disinoë."

Lheueh njan bandoea djipeuteuka oeba' oereueng meukat boh drien. Tréb ba' djipoemiléh. Djitjōm njoë djitoebèe djéh. Meung saboh hana lom meukeunong ba' atédji. Dilikōt aneu' miet njan oereueng meusa'-sa'. Meureubōt-reubōt bloë boh drien njan. Kadang-kadang teutoela' si Poetéh oeteungoh toempō' boh drien. Rōh meutjho' idōng-idōng ngon doeroë drien. Tapi hana dji'isib lé si Poetéh.

„Meutjho' batjoet hana djeuet keupeue," kheun si Poetéh lam atédji. „Asaj é' meuteumeung drien njang məngat."

Na sikhan oeroë piléh kapiléh, tjé' katjé'. Teuma barōkeu meuteumeung saboh drien teumaga.

„Njankeu, Poetéh," kheun Da. „Peuteubiet leugat keunoë!"

Lheueh djibajeue joem djitidji'keu drien njan oeloea. Doea lhèe langkah niba' teumpat njan meuroempo' sidroë inong toeha. Oereueng njan pi meuheut keumeung bloë boh drien. Tapi hana koeasa ba' geudja' meuseunoh-seunoh.

„Haj, nja' haj," kheun gobnjan. „Tapoebloë drien njan keu lōn?"

„Han, tjoetwa. Tjit ban lami kamoë bloë mantong," kheun si Poetéh.

„Prèh dilèe," saih da. „Meung geutém toeeng doea keutèb, bah tapoebloë. Di geutanjoë djeuet tabloë la'én."

„Teuma padoem tjoetwa djeuet bloë," tanjong si Poetéh.

„Toh lōn kalon! Padoem tabōh joem?"

„Doea keutèb," kheun si Poeteh.

„Hana koereueng lé?"

,,Han," seu'ōt si Poetéh, njang keumeung oedjoë até oereueng inong njan.

,,Bōh njoë leupeue joem," kheun oereueng toeha njan saré geubri pèng doea keutèb.

Seumeulhōh ie moeka si Poetéh ngon si Banat djiteurimong pèng njan. Sira teusinjom djipeuseutèt oereueng toeha njan ngon ikoe mata.

,,Djinoë," kheun da, ,,dja' lèh bloë njang limong blaih sèn. Hareukat njang limong sèn njoë tabagi doea. Lōn sipèng, kah sipèng."

Lheueh djibloë drien njan djipoewoëkeu dja' padjōh sadjan ngon adé'. Jōh njan ma ngon apangoh pi ka geugisa. Oeba' ma djipeugah haj djih poebloë boh drien. Ngon laba njang lipat doea.

,,Njan na salah ban koekheun?" djaweueb ma. Njang keubit aneu' miet njoë ka roë lisé'. Ka djeuet djihareukat!"

,,Teuma katém djeuetkeu moegè drien?" tanjong apangoh. ,,Djinoë ditoenong teungoh moesém. Lam lampōih geutanjoë meukeuba boh meudoeroë njan. Kalonkeu singoh 'oh trōih geutanjoë keudéh. Tjit tadja' meudom meung doea malam."

Keureuna geuritan ka rab teuka, bandoem pi geumeudja'keu teuma oetansioen.

24. Oereueng geumadè.

Ba' tansioen ......

Kon wajang ramé oereueng disinan! Bandoem teungoh katjah-katjōh. Maséng-maséng dawō' ngon boeet droëgeu. Di koeli seubō' ba' angkōt dabeueh. Ladoem teungoh goelé tōng. Njang la'én teungoh randè beureukah awé ngon geunoelōng tika. Bandoem dabeueh njan djikeumeung peudieng lam geuritan apoej.

Oereueng njang kheunda' brangkat doem ka teuprèh-prèh. Geu'iréng lé oereueng dja' meu'euntat.

Aneu' miet meukat pi saboh bagoë. Han tatoepeue sat djipeutaba. Na njang peutaba roeko' ngon kèh apoej. Na njang hej dōj-dōj ngon ie teubèe. Na njang joee bloë haloewa meuseukat.

„Ma, neubloë ie teubèe!" kheun si Gam.

„Bè' le peue kheunda', Gam. Hana pèngkoe ngon bloë ie teubèe," kheun ma.

Si Gam dji'iem droë. Tapi lam até mantong hawa keu ie teubèe njang meukoeboëh-koeboëh. Na bè' lé teu'ingat keu njan, si Gam djingieng ho la'én.

„Geuritan toh njang ta'é', apangoh?" tanjong si Gam.

,,Njang si oeneun,'' djaweueb apangoh. ,,Njang oelèedji keue oetoenong. Na kakalon?''

,,Bōh dja' oedéh ta'é' kaman,'' kheun si Gam.

,,Panè djeuet meugriet ta'é', meung goh tabloë keureutjih,'' seu'ōt apangoh.

Si Gam hana moephōm, peue njang geupeunan keureutjih.

,,Euntreu' kakalon, 'oh geubloë lé apangoh,'' kheun da.

Teuma apangoh pi geudja' bloë keureutjih.

Leupaih apangoh dja' bloë keureutjih njan, teuka sidroë oereueng geumadè. Oereueng njan boeta. Djihoee lé sidroë aneu' miet. Peukajangeu roeja-roejoë. Lompi pidjoeet silagoëna. Kadang sabab geutheun deue' padoem lawi.

Geukalon oereueng njan, ma si Gam pi teuka weueh. Landja geuploëh poentja idja. Teuma geubri sipèng keu oereueng gasien njan.

Beukah rasa si Gam djikalon boeet madji. Sabab njan djikheun:

„Atra na doë neumoepèng. Jōh lōn lakèe sisèn keumeung bloë ie teubèe, neukheun tan. Djinoë pèng njan teuboëh mantong. Tjoeba ada' neudjō' keu lōn, kon djeuet lōn bloë ie teubèe saboh glaih!"

„Koekheun boenoë, kon hana koemoepèng," djaweueb ma. „Tapi hana pèng ngon bloë ie teubèe. Sabab proeet kah ban lami kapasoë ngon boh drien. Lheueh njan ngon ie batèe. Lheueh njan lom ngon tapè. Djinoë kakeumeung doera lom ie teubèe. Gam! Gam! Han katakōt beureutōh proeetkeu njan?

Meula'én that ngon oereueng si'at njoë. Gobnjan boeta lom ngon gasien meuseukin. Badangeu pidjoeet ngon lipéh. Ba' koekalon gobnjan goh na geupadjōh sapeue. Djinoë, toh njang djroh. Koedjō' keu kah atawa koedjō' keu oereueng njan? Peunjeum kèe, leubèh gèt keu oereueng njan. Geunantoë koebri boe sigo troë keu hamba Alah njan."

Si Gam hana djiseu'ōt sapeue. Atédji mantong meutjabeueng. Ba' ri roepa leubèh brat keu ie teubèe.

---

25. Meutjré.

Boenoë si Gam hana moephōm lom keu keureutjih. Tapi teulheueh geubloë lé apangoh ngon geuboeloeeng si'ōn sapo, barōkeu djitoepeue. Hana la'én niba' sitjrie' keureutaih oebé doea djaroë. Diateueh njan na meuseunoerat. Teugoh si Gam goh lom djeuet djibeuet seunoerat njan.

,,Keupeue teuma keureutjih njoë?" tanjong si Gam.

,,Keu tanda geutanjoë ka tabajeue siwa geuritan," seu'ōt si Poetéh. ,,Meung hana tabajeue siwa, pakri geubri doee' geuritan gob?"

,,Njokeu meunan," kheun si Gam lam atédji. ,,Bah kaman koemat beu kong, na bè' srōt-srōt."

Teuma geu'é'keu oedalam geuritan. Ma pi geu'é' sadjan. Geudja' toelōng apangoh peuteuntèe dabeueh ngon teumpat doee'. Sabab awaj geumeu'é', meuteumeung piléh teumpat njang gèt. Sinankeu geudoee' apangoh ngon aneu' keumoeengeu.

,,Kon ka habéh teupeu'é' bandoem dabeueh?" tanjong ma oeba' apangoh.

,,Peunjeum lōn, kakeu habéh. Peue lom la'én teuma?" djaweueb apangoh.

,,Raga dabeueh kah pat kapeudoee', Banat?" tanjong ma lom.

,,Haj, ho ka raga lōn?" kheun si Banat.

Bit njo si Banat ka toewo keu raga njan. Ba' piha' meudhab-dhab é' lam geuritan. Lahkeu na si Gam njang kong peu'ingat. Hana leukang raga njan ba' djaroëdji.

,,Djéh kon!" kheun si Gam. ,,Ka lōn peudoee' ateueh sandéng."

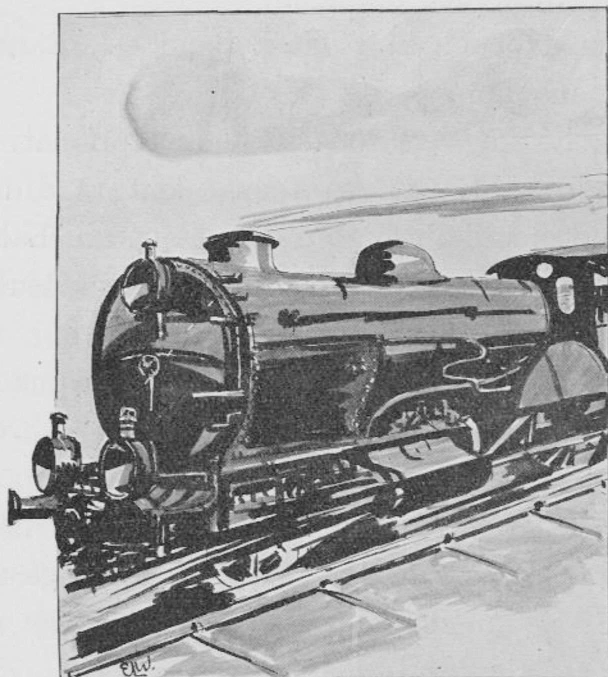
,,Meutoeah adé' lōn," kheun si Banat.

Raga njan han djeuet djara' ngon si Banat. Keureuna doempeue dabeuehdji dalam raga njan. Bōh alat tjeumeutjob, gèt kitab-kitab beuet ngon peulalè até singoh ditoenong.

Na moepadoem tréb treu' ma geumarit-marit ngon apangoh. Teulheueh njan gobnjan pi geukeumeung trōn. Oeba' aneu' miet njan geukheun:

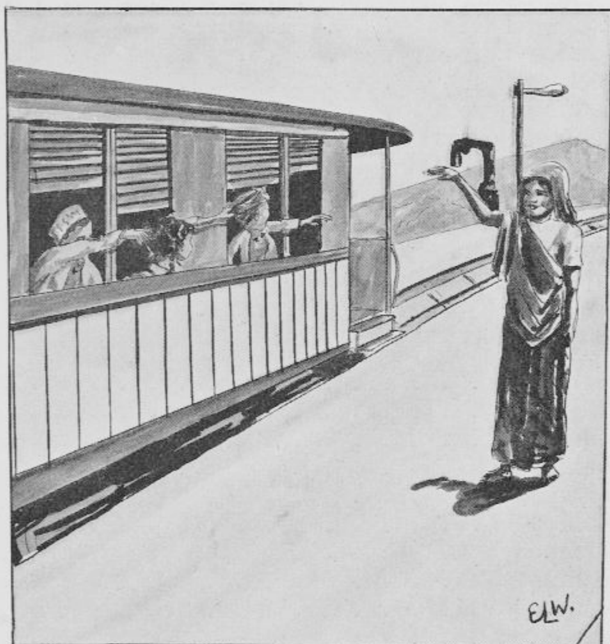
,,Bōh dja' ba' seulamat! Kapeutrōih saleuem ma oeba' nè'. Kakheun, doea lhèe oeroë treu' barō ma teuka. Beu gèt-gèt akaj, beh! Bè' moepaké-paké

ngon aneu' gob." Saré geutjōm aneu'geu sigo sapo. Jōh njan ie mata ma pi ka meuléng-léng. Weueh atégeu geukalon aneu' njang keumeung dja'.

Ban lami ma geutrōn didalam, geuritan pi meusoe lhèe go meutaj-taj. Landja djitalèh lé soe beureugoe di'oelèe geuritan. Njankeu alamat geuritan djikeumeung gra' droë. Aneu' miet njan bandoem djeungeu' oejoeb. Ma mantong teudong ba' sagoë tansioen. Geulambé-lambé djaroë oeba'

aneu' miet njan. Si Banat pi djikalèhlé neulambé ma. Si Poetéh ngon si Gam pi balaih tjit. Bit pi meunan, bandoea si hana mangat rasa. Leubèh-

leubèh si Gam. Keureuna sigo njankeu phōn djimeutjré ngon ma.

Ngon geutanjoë pi djara' tjit aneu' miet njan. Ada' na oemoe Toehan keubah, kadang-kadang pi é' meuroempo' lom.

Leungka.

PEUNEUGAH.

I. Sangga madat: Moeka.

1. Rakan njang djeuheut 3
2. Tjandoe I 6
3. Tjandoe II 8
4. 'Oeet roedja 11
5. Tjeumeutjoee I 14
6. Tjeumeutjoee II. 16
7. Tjeumeutjoee III 18
8. Sajang ma keu aneu' 21
9. Riwajat tjandoe 23
10. Riwajat tjandoe (Seunambat) 26
11. Daja ngon peugadoh banggi 29

II. Bahja lalat:

12. Na djamèe 32
13. Mita pèng 36
14. Loempoë I 40
15. Loempoë II 43
16. Loempoë III 46
17. Loempoë IV 50
18. Loempoë V 53
19. Loempoë VI 56
20. Loempoë VII. 58
21. Poerèe 61

III. Neudja':

22. Lam kaha 66
23. Moegè drien 69
24. Oereueng geumadè 73
25. Meutjré 76

DIKELOEARKAN OLÉH J. B. WOLTERS

LHÈE SABOH NANG

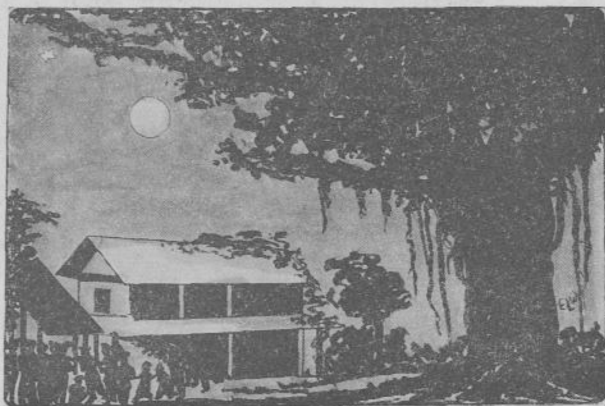
(NEUBEUET KEU ANEU' MIET GLAIH MEUJOEB)

GEURIKA LÉ

L. DE VRIES

NGON

HADJI ABOEBAKAR

I — II — III

GRONINGEN

DEN HAAG

BATAVIA, GANG SCOTT 5